

BACHELOROPPGAVE

Tegn til tale i samspill mellom ulike språk

Sign-supported speech in interplay

between different languages

Kandidatnummer: 449 & 468

Navn på veileder: Inger Birgitte Torbjørnsen

Bachelor i barnelærerutdanning

Fakultet for lærerutdanning kultur og idrett

Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Innleveringsdato: 25.05.2022

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Abstract

The goal of our thesis is to obtain a better understanding of how the employees in the kindergarten use sign-supported speech with minority language children. Our research question is: What knowledge and perspective does the employees in the kindergarten have on sign-supported speech in interaction with minority language children?

When a minority language child encounters other cultures, language may become a barrier.

Therefore, we will look at how sign-supported speech can become a link between different languages, a tool for language acquisition and a key aspect in enhancing the linguistic environment. It is the kindergarten and the employee's responsibility to facilitate sign-supported speech. To fulfil this responsibility, the employees themselves have to initiate the process of obtaining knowledge and learning sign-supported speech, to utilize it in the kindergarten.

The Norwegian Framework Plan for kindergarten from 2017, refers to the fact that the employees in the kindergarten must foster a linguistic diversity, to create enrichment for the entire group of children. In relation to minority language children, emphasis is placed on them utilizing their native language, but at the same time developing and promoting Norwegian language abilities (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 24). Thus, our thesis highlights communication theory, sign-supported speech, minority language children, language development, and kindergarten employee's knowledge and perspectives.

This study is based on both quantitative and qualitative methods. As a part of our thesis, we constructed a survey which we sent out to three kindergartens. The purpose of this is to gain knowledge, overview and insights of the current work with sign-supported speech in the field with our digital survey. Based on our collected data, we connect our findings to relevant theory and literature.

Forord

Som barnehagelærerstudenter har vi nå fullført vår siste oppgave i denne utdanningen, nemlig bacheloroppgaven. Vi kjenner oss stolte, lettet og vemodige for at dette eventyret nærmer seg slutten. Vi ser frem til alt vi skal få oppleve i barnehagene, og gleder oss til å bruke all den kunnskapen og kompetansen vi har tilegnet oss i løpet av disse tre årene på Høgskulen på Vestlandet.

Først og fremst vil vi begynne med å takke Inger Birgitte Torbjørnsen som har vært en god og støttende veileder i denne skriveprosessen. Vi er takknemlig for din kunnskap, gode råd og konstruktive tilbakemeldinger. Vi vil også takke for tilgjengeligheten og engasjementet som har blitt vist underveis.

Videre vil vi takke de tre barnehagene som har sagt ja til å delta på dette prosjektet og våre respondenter, som har tatt seg tid og avgitt svar til vår spørreundersøkelse. Svarene deres har dannet grunnlaget som svar på problemstillingen vår, og som har hjulpet oss i arbeidet med oppgaven.

Vi vil også takke våre fordypningslærerene i LBK301 og i LEK301 som har vært en stor inspirasjonskilde til arbeidet.

Til slutt vil vi takke hverandre for godt vennskap og samarbeid gjennom hele barnehagelærerstudiet og bachelorarbeidet. Denne perioden har vært utfordrende og lærerik. Dette har vært en opplevelse vi aldri kommer til å glemme, og som vi tar oss med videre inn i arbeidslivet som kommende barnehagelærere!

Tusen takk!

Bergen, 25.05.22

“Jeg hører og glemmer.

Jeg ser og husker.

Jeg gjør og forstår.”

(Konfucius 551 - 479 f.v.t)¹

¹ Siterte sitater, “Lære.” <https://www.ordtak.no/sitat.php?id=2645>

Innholdsfortegnelse

Abstract	2
Forord	3
1.0 Innledning	8
1.1 Bakgrunn for valg av tema	9
1.1.1 Problemstilling	10
1.2 Sentrale begreper	10
1.2.1 Holdninger	10
1.2.2 Kunnskap	10
1.2.3 Tegn til tale	11
1.2.4 Minoritetspråklige barn	11
2.0 Teori	12
2.1 Kommunikasjon	12
2.1.1 Nonverbale og verbale uttrykksformer	13
2.1.2 Totalkommunikasjon	13
2.2 Språkmiljø i barnehagen	14
2.2.1 Personalets betydning og holdninger	14
2.2.2 Undervisningstone eller utvekslingstone	15
2.2.3 Begrepstrekanten	15
2.3 Barnehagen som språklig arena	16
2.3.1 Barnehagen som kulturell brobygger	16
2.3.2 Å koble to eller flere språk verdener sammen	17
2.3.3 Additiv og subtraktiv flerspråklighet	18
2.4 Tegn til tale som kommunikasjonsverktøy i barnehagen	19

2.4.1 Tegn til tale som støttende stillas i samspill med minoritetsspråklige barn	21
2.4.2 Tegn til tale støtter språkutviklingen til minoritetsspråklige barn	21
2.4.3 Oppmerksomhet mot språket	22
3.0 Metode	23
3.1 Valg av metode	23
3.1.1 Spørreundersøkelse	24
3.2 Kvantitative metode	25
3.3 Kvalitativ metode	25
3.4 Valg av respondenter	25
3.5 Planlegging og utforming av spørsmål	27
3.6 Metodekritikk	29
3.7 Etske hensyn	29
3.7.1 Validitet, reliabilitet og generalisering	30
4.0 Presentasjon og drøfting av innsamlet empiri	31
4.1 Respondentene som har svart på undersøkelsen	31
4.2 Bruken av tegn til tale i barnehagene	32
4.2.1 Tegn til tale i ulike situasjoner	35
4.3 Tegn som et felles fokus	36
4.4 Hvorfor tegn til tale i samspill med minoritetsspråklige barn	37
4.4.1 Tegn til tale som visuell brobygger	38
4.4.1.1 Tegn som naturlige og logiske	40
4.5 Personalet som kulturell brobygger	40
4.5.1 Personalets betydning i forhold til språkmiljø	42
4.5.2 Personalets holdninger	43

4.5.2.1	Personalets holdninger i forhold til tegn til tale	44
4.5.2.2	Personalets holdninger i forhold til minoritetsspråklige barn	44
4.5.3	Personalets dannelsesprosess	45
5.0	Veien videre	46
6.0	Avslutning	47
7.0	Litteraturliste	49
Vedlegg 1	Første e-post til respondentene	
Vedlegg 2	Andre e-post til respondentene som inneholder undersøkelsen	
Vedlegg 3	Selve Spørreundersøkelsen (SurveyXact)	
Vedlegg 4	Oversikt over tegn som blir brukt mest av våre respondenter i barnehagene	

1.0 Innledning

For å se de særegne verdiene som språket har, kreves det innsikt og forståelse for kommunikasjon, samt hvordan man skal arbeide med det. Hvordan barnehagen som arena arbeider med språktilegnelse for minoritetsspråklige barn, er et aktuelt tema for dagens barnehager. Barnehagene i dag er preget av mangfold og variasjon, der barna, familiene og personalet har ulike nasjonaliteter, sosiokulturelle verdier og livssyn (Glaser, 2018, s. 18). Barnehagene er i større grad enn før flerkulturelle, der man møter ulike morsmål og ser ulike kulturer. En mangfoldig barnehage tar hensyn til ulike kulturelle erfaringer, ulike religioner og morsmål som barn, foreldre eller personalet i barnehagen har (Andersen, Sand & Zachrisen, 2015, i Nornes-Nymark og Bergersen, 2021 s. 152). Barnehagepersonalet sin oppgave blir dermed å synliggjøre de mangfoldige ulikhetene i sin hverdagspraksis.

I denne oppgaven tar vi utgangspunkt i minoritetsspråklige barn som går i barnehage. Ved å vokse opp som minoritetsspråklig kan det å møte et “andrespråk” være utfordrende og vanskelig uansett alder. Vi har valgt å fokusere på hvordan tegn til tale som et kommunikasjonsverktøy kan støtte språktilegnelsen til minoritetsspråklige barn. Barnehagen kan for mange være det første møtet med ulike kulturer, og det kan oppstå språkbarriere. Personalet sin oppgave blir dermed å legge til rette for samspill og kommunikasjon. Videre vil vi se på tegn til tale som en visuell brobygger for minoritetsspråklige barn.

Gjennom praksiserfaringer har vi observert situasjoner der minoritetsspråklige barn ikke blir forstått av personalet. En av de sentrale føringene til barnehagen skal være å fremme kommunikasjon og språk gjennom barnehagehverdagen. Ifølge Rammeplanen står det at personalet skal “bidra til at språklig mangfold blir en berikelse for hele barnegruppen, støtte flerspråklige barn i å bruke sitt morsmål og samtidig aktivt fremme og utvikle barnas norsk (...) kompetanse” (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 24). personalets betydning er i denne sammenheng viktig for barnas utvikling. Videre vil vi se på tegn til tale som en visuell brobygger for minoritetsspråklige barn.

I denne bacheloroppgaven vil vi starte med grunnlaget for valg av tema og kort presentere vår problemstilling. Deretter vil vi legge frem begrepsforklaring, for å avklare noen sentrale begreper. I teoridelen har vi valgt litteratur og empirisk data som skal belyse vår problemstilling. Videre skriver vi om metoden vi har valgt å benytte oss av, deretter presenterer og drøfter vi innsamlet empiri fra undersøkelsen og den teoretiske litteraturen.

Avslutningsvis skriver vi om veien videre og en oppsummering.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Høigård (2019, s. 15) skriver at “Å lære språket er noe av det viktigste som skjer i et barns liv”. Videre påpeker hun at det er gjennom språket vi forstår og erfarer verden, og der vi videre trer inn i felleskap, samtidig oppnår tilhørighet (Høigård, 2019, s. 15). Kommunikasjon er derfor helt essensielt for å inngå et felleskap med andre mennesker. Ved kommunikasjon får vi videreført budskap, som kan resultere i betydningsfull informasjon.

Som tidligere nevnt er Norge blitt et flerkulturelt samfunn, noe som gjenspeiler seg i barnehagene. Statistisk Sentralbyrå viser til hvor mange prosentandeler minoritetsspråklige barn det er i Norge, i perioden fra 2015 til 2021. For hvert år øker tabellen, og gjennom seks år har den gått fra 15,3% (2015) til 19,5 % (2021) (Statistisk Sentralbyrå, 2022). Denne utviklingen krever at barnehagene stadig må endre og øke sin kunnskap om minoritetsspråklige barn, samt arbeide med å være en inkluderende arena. Personalet kan spille en viktig rolle for minoritetsspråklige barn og deres allsidige utvikling. I Barnehageloven (2005) står det at barnehagen “skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder (...) barns språk og kultur “ (Barnehageloven, 2005, § 2). Barnehagepersonalet må se viktigheten av å tilrettelegge for alle barn i barnehagen og bruke hjelpeverktøy for å oppnå dette kravet.

Oppgaven vil belyse og fokusere på hvordan to eller flere ulike språk verdener kobles og styrkes sammen. Her kan tegn til tale være med å gi en forståelse om at to eller flere ulike ord kan bety det samme, men at de uttales på ulike måter. Minoritetsspråklige barn og tegn til tale som kommunikasjonsverktøy danner bakgrunn og tema for vårt prosjekt. Vårt formål er å undersøke bevisstheten og personalets holdninger samt kunnskaper om tegn til tale i samspill med minoritetsspråklige barn. Vi har funnet ut at det er begrenset norsk litteratur om sammenheng om tegn til tale og minoritetsspråklige barn, derfor ønsket vi å fordype oss i tematikken.

1.1.1 Problemstilling

Vår problemstilling i denne oppgaven er:

Hvilke holdninger og kunnskap har personalet i barnehagen, om tegn til tale i samspill med minoritetsspråklige barn?

1.2 Sentrale begreper

I vår oppgave tar vi utgangspunkt i ulike begreper som skal bidra til forståelse og for å skape et felles utgangspunkt for videre analysering og tolkning. Begrepene vi har valgt å forklare er, holdninger, kunnskaper, tegn til tale og minoritetsspråklige barn.

1.2.1 Holdninger

Haugen og Skogen definerer holdning som noe som er "(...) relatert til mennesker, objekter, situasjoner eller fenomener" (Haugen og Skogen, 2021, s. 99). Dette vil si at holdninger kan bli sett på som et produkt av læring og erfaring, som man tilegner seg gjennom livet. Videre påpeker Haugen og Skogen at holdninger er personlige eiendeler. De legger vekt på at dette er en del av personligheten vår som har blitt etablert over tid, hvor kulturen og miljøet påvirker oss (Haugen og Skogen, 2021, s. 100).

1.2.2 Kunnskap

Kort beskrevet er kunnskap "viten, lærdom, erkjennelse eller innsikt" (Holmen, 2022). Gjennom læring og samspill med andre mennesker, tilegner vi oss og får kunnskap. Kulturen og menneskene som er tilstede rundt oss, spiller en viktig rolle for kunnskapen som legges vekt på og utvikles (Ulleberg & Jensen, 2018, s. 33). Videre skiller Holmen (2022) mellom to ulike typer kunnskap, proposisjonell kunnskap og praksis kunnskap. De ulike typene kunnskap innebærer både teoretisk kunnskap (påstandskunnskap) og erfaringsbasert kunnskap (ferdighetskunnskap) om flere temaer (Holmen, 2022).

1.2.3 Tegn til tale

Tegn til tale er et hjelpemiddel, som kan være med å bygge kommunikasjon og språk i samspill med andre (Trygg, 2010, s. 16). Tegn vil også være med å forsterke, støtte og utvikle talespråket. Braadland påpeker at hensikten med tegn til tale er å skape et samspill gjennom kommunikasjon, og er en midlertidig løsning for å tilegne seg og utvikle talespråket. Videre skriver hun at i praksis brukes det ett eller to tegn i hver setning som tales (Braadland, 2005, s. 21-22). Vi kan dermed se tegnene som en tydeliggjøring av talespråket. Ved å bruke en kombinasjon med tegn og tale kan dette styrke og hjelpe til med å benevne omgivelsene, samt å bli forstått og forstå andre.

Det er samtidig viktig å skille mellom tegn til tale og tegnspråk. Trygg påpeker at tegn til tale ikke er forenklet tegnspråk, og heller ikke et eget språk. Han mener det bør sees på som en metode for tilrettelegging av kommunikasjon. Tegnspråk er dermed et språk basert på visuell kommunikasjon og som inkluderer munnbevegelser, som ofte brukes i samhandling med døve og hørselshemmede (Trygg, 2010, s. 8). Likevel har tegn til tale og tegnspråk en kobling, fordi tegnene som brukes i tegn til tale lånes fra tegnspråket.

1.2.4 Minoritetsspråklige barn

Vi har valgt å bruke benevnelsen “minoritetsspråklige barn” om barna som denne undersøkelsen tar utgangspunkt i. Begrepet brukes i dag ute i fagkretser og i offentlige dokumenter, og det avgrenser gruppen til å omfatte barn i barnehagealder med et annet talende morsmål enn norsk (Høigård, 2019, s. 139). En minoritet er en gruppe mennesker som er i mindretall i storsamfunnet, som i dette tilfellet er Norge (Eriksen og Sajjad, 2020, s. 77). Gjervan knytter blant annet minoritetsspråklige barn opp mot språklig, kulturell og religiøs bakgrunn. Begrepet innebærer i denne oppgaven å være to eller flerspråklig med et språk som ikke er majoritetsspråket i samfunnet rundt, og det språket som omsorgspersonene til barnet kommuniserer med (Gjervan, 2006, s. 10).

2.0 Teori

I denne delen av oppgaven skal vi gjøre rede for teoretisk pensum, med fokus på relevante områder som omfatter og underbygger vårt tema for bacheloroppgaven. Dette vil bidra til å belyse vår problemstilling som er:

Hvilke holdninger og kunnskap har personalet i barnehagen om tegn til tale i samspill med minoritetsspråklige barn?

Vi deler opp kapittelet i flere underkapitler for å gjøre det mest mulig oversiktlig. Vi har funnet relevant teori om tegn til tale, minoritetsspråklige barn og personalet i barnehagen. Oppgaven inkluderer minoritetsspråklige barn i barnehagealder, som vil si at barna vil være i forskjellige faser av språkutviklingen. Dermed bør personalet i det pedagogiske arbeidet tenke over egen kommunikasjon i samspill med minoritetsspråklige barn.

Underkapitlene vi har valgt å presentere er kommunikasjon, barnehagen som språklig og kulturell arena samt tegn til tale som kommunikasjonsverktøy. Grunnen til at vi har lagt vekt på disse er at vi ser på dem som sentrale områder.

2.1 Kommunikasjon

Eide og Eide viser til begrepet kommunikasjon som stammer fra det greske ordet “communicare” og som betyr “å dele” og “gjøre felles” (Eide & Eide, 2004, i Lund, 2018, s. 109). Kommunikasjon skjer i felles samhandling og interaksjon, der vi sammen kan finne ut hva som skjer og formidles mellom partene (Lund, 2018, s. 109). Målet til en kommunikativ handling er å formidle et budskap. Budskapet blir kommunisert fra avsender til en eller flere mottakere, som videre må tolke budskapet og kan respondere tilbake (Suhr & Rognlid, u.å, s. 3). Hensikten med å formidle et budskap er at mottaker fanger opp signalet og videre forsøker å forstå.

I Rammeplanen står det at gjennom barnehagehverdagen, skal alle barn få god språkstimulering. Barn skal få delta gjennom dialog og i aktiviteter, hvor kommunikasjon og helhetlig språkutvikling støttes og utvikles (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 23). Trygg viser til å se viktigheten med å skape og bevare støttende miljøer, siden det er i samhandling og samtaleevner utvikles og gis mulighet for kommunikasjon (Trygg, 2010, s. 42). I aktiviteter

med språk og kommunikasjon bør barn dermed få varierte og positive erfaringer, som er med på å fremme den helhetlige språkutviklingen.

2.1.1 Nonverbale og verbale uttrykksformer

For å kunne forstå hvorfor kommunikasjon er avgjørende for å etablere relasjoner, er det viktig å ha en grunnleggende forståelse for hva kommunikasjon er. Dimbleby og Burton skriver at en kommunikasjonsprosess handler om en avsender og en mottaker, der budskap kan sendes ved hjelp av ulike kommunikasjonsformer. Her finner man både verbale og nonverbale uttrykksformer (Dimbleby & Burton, 1998, i Zachrisen, 2020, s. 132). Lund forklarer verbal kommunikasjon som det vi uttrykker i form av tale eller tekst. Den nonverbale kommunikasjonen handler derimot om de ordløse uttrykkene som inneholder blick, kroppsspråk, berøring, pust og lignende. (Lund, 2018, s. 110). I tillegg til dette står det i Rammeplanen står det at personalet skal “anerkjenne og respondere på barnas ulike verbale og nonverbale uttrykk og støtte deres språkutvikling” (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 23).

2.1.2 Totalkommunikasjon

Den totale kommunikasjonen er en grunnholdning, som innebærer å finne fram alle mulige måter å kommunisere på. I den totale kommunikasjonen kan en ta i bruk flere uttrykksformer som blant annet tale, kroppsspråk, skrift, tegn, gester, blick og lignende. På grunnlag av denne typen kommunikasjon, kan vi få flere muligheter til å tolke og forstå hverandre, for å oppnå en ønsket og vellykket dialog (Suhr & Rognlid, u.å, s. 3). I tillegg til å belyse viktigheten med å vise stimulerende kommunikasjon i barnehagen, er det like viktig å fange opp barnas kommunikasjonssignaler. Dette påpeker Zachrisen når hun skriver om kultursensitiv omsorg til minoritetsspråklige barn, at “ (...) en må både lytte til barnas ulike kommunikative uttrykk og bli mer bevisst på sine egne” (Zachrisen, 2020, s. 133).

2.2 Språkmiljø i barnehagen

Høigård beskriver at et godt språkmiljø består av tre faktorer. Disse tre faktorene er “fysiske omgivelser”, “sosial organisering” og “menneske”, hvor vi har i denne oppgaven fokusert på sistnevnte. Språkmiljøet i barnehagen er en menneskelig faktor hvor barnehagepersonalets kompetanse og holdninger beskrives som viktig og helt avgjørende (Høigård, 2019, s. 173). For å bygge et godt språkmiljø må barnehagepersonalet se på kulturelt mangfold som en positiv ressurs, og ikke som noe utfordrende eller vanskelig (Gjervan, 2006, s. 8). Personalet skal ifølge Rammeplanen gjennom arbeidet i barnehagen skape og tilby variasjon i språkmiljø, hvor barna får glede over å bruke språk i samspill med andre. (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 48).

2.2.1 Personalets betydning og holdninger

En viktig grunnleggende faktor for personalet i barnehagen er at de selv bør kartlegge og være bevisst over de ulike språklige erfaringene til barnegruppen. Personalet bør sikre at alle barna hele tiden får delta i et godt språkmiljø. For å oppnå dette, bør personalet selv reflektere og drøfte hvordan de kan skape et stimulerende språkmiljø for alle barn i barnehagen (Sandvik, 2021, s. 253). Personalet sin oppgave i arbeid med språkmiljø kan dermed være å observere og reflektere rundt avdelingens språkbehov, samt tilpasse seg disse. Med observasjon mener vi hvordan man kan tolke det som skjer rundt oss, ved hjelp av sansene våre (Askland, 1994, i Løkken og Søbstad, 2013a, s. 40).

Haugen og Skogen viser til at ”personalet i en barnehage er forskjellig når det gjelder alder, yrkeserfaring, utdanning og ikke minst holdninger” (Haugen og Skogen, 2021, s. 101) Personalets grunnholdning om hvilket grunnsyn vi har på barn, kan være avgjørende for hvordan vi er i samspill med barn. Ved å anerkjenne barn som kompetente og se på barn som aktive deltakere i utforming av eget og andres liv, ser vi på barn som subjekter også kalt human beings (Qvortrup, 1994, i Seland, 2018, s. 271). Motsetningen til human beings er human becoming, hvor det blir lagt vekt på det barn ikke kan, og ble på denne måten sett på som “uferdige”. Tidligere syn var preget av å se på barn som “på vei til å bli voksne samfunnsborgere”, og så dette i sammenheng med at barna blir plassert i en objektiv posisjon. (Seland, 2018, s. 271-272).

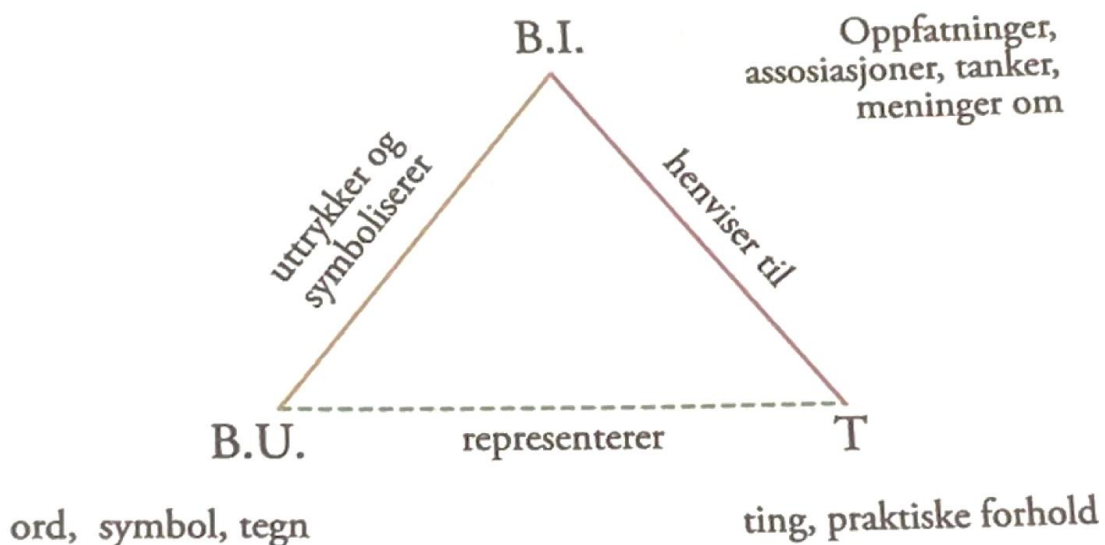
2.2.2 Undervisningstone eller utvekslingstone

I samspill med barn, er det viktig å være bevisst på om vi snakker *til* eller *med* barna. Palludan observerte personalets språkbruk i danske barnehager og utviklet to ulike “tonearter”, kalt undervisningstone og utvekslingstone (Palludan, 2005, i Høigård, 2019, s. 47).

Undervisningstonen blir brukt når den voksne legger vekt på å forklare og instruere, til fordel for å lære og undervise barnet. Dermed blir barnet sin rolle å lytte og svare på spørsmål som blir stilt. I denne sammenheng kan vi se på barnet som et objekt for undervisning (Høigård, 2019, s. 47). Derimot vil utvekslingstonen bestå av et samspill hvor både barnet og personalet sammen er samtalende subjekter. I slike situasjoner vil begge parter både spørre og svare, utveksle erfaring og opplevelser, meninger og kunnskap. Samtalen skaper dermed en felles mening og fokus, hvor begge parter deltar på lik linje. (Høigård, 2019, s. 47).

2.2.3 Begrepstrekanten

Begrepstrekanten er en figur som illustrerer begrepene begrepsuttrykk (B.U.), begrepsinnhold (B.I.) og tingen (T) (Johnsen-Høines, 2019, s. 83).

Figur 1. Begrepstrekanten. Fra *Barn, matematikk og språk: Didaktiske perspektiver i barnehagen*. (s. 83), av M. Johnsen-Høines, 2019, Universitetsforlaget. CC BY 4.0

Begrepsuttrykk er alt av uttrykk og kommunikasjon for tanken vi gjør, som for eksempel kroppsspråk, tegn og det verbale språket. Begrepsinnhold er individuelt knyttet til hver enkelt person som danner seg tanker og meninger om omgivelsene rundt dem. De oppfatningene og holdningene som vi mennesker danner oss, kan vi se på som subjektive erfaringer. Det siste elementet av begrepsstrekanten er “T”, som representerer “Tingene”. Dette vil si de tingene og praktiske forholdene vi erfarer i omgivelsene og i verden rundt oss (Johnsen-Høines, 2019, s. 78-79).

I sammenheng med tegn til tale vil personalet gi minst to begrepsuttrykk. For å styrke begrepsinnholdet vil det være essensielt å gi gode og varierte erfaringer. Minoritetsspråklige barn kan ha mye kunnskap om begrepsinnholdet på sitt morsmål, men utfordringen kan oppstå ved begrepsuttrykket på majoritetsspråket. Høigård skriver om at barn ikke lærer språket på nytt, men betydningen og mening overføres til det nye (Høigård, 2019, s. 149).

Da kobler barnet begrepet fra minoritetsspråket til majoritetsspråket, men innholdet og kunnskapen om begrepet vil forbli det samme. Et eksempel på dette kan være at barnet har tilegnet seg masse kunnskap om for eksempel bil, men på sitt minoritetsspråk. Ved å legge til rette for majoritetsspråket vil informasjonen og kunnskapen om biler være det samme, men begrepene og ordene i uttalen er ulike. Gjems viser til at barn lærer språk gjennom egne opplevelser og erfaringer, som gjør at vi kan få en forståelse om ordenes betydning og sammenheng (Gjems, 2018, s. 106).

2.3 Barnehagen som språklig arena

Rammeplanen sier at barnehagen skal fremme og bruke mangfold som en ressurs der hvor barna får styrket deres kulturelle og personlige forutsetninger (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 9). Dette tilsier at barnehagen som danningsarena skal følge opp og styrke barn fra ulike kulturer. Barnehagen kan for minoritetsspråklige barn og familier være den første møteplassen for majoritetskulturen, noe som kan innebære et møte med nytt språk og kultur.

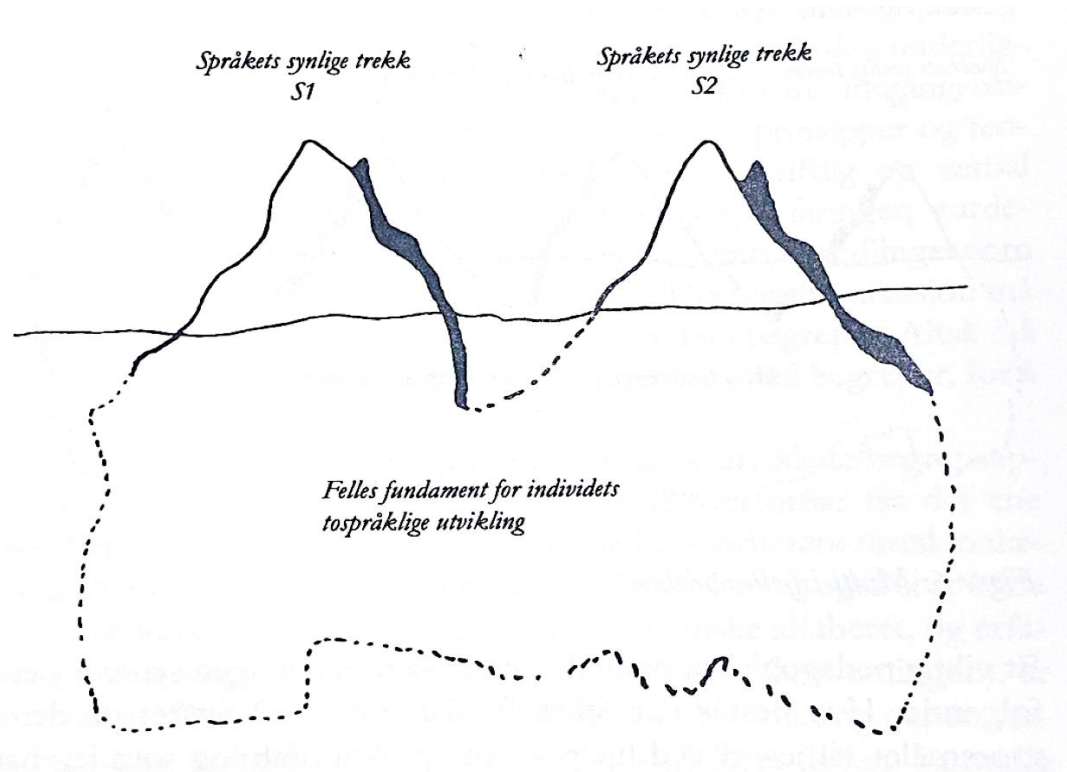
2.3.1 Barnehagen som kulturell brobygger

For minoritetsspråklige barn er det nødvendig at barnehagen arbeider med å skape et stimulerende språkmiljø for alle, samt se på organisasjonen som en kulturell brobygger. Dette

krever at personalet ønsker å tilegne seg kunnskap og kompetanse om tverrkulturell kommunikasjon. Tverrkulturell kommunikasjon foregår mellom mennesker som har ulike kulturbakgrunner. Prosessen innebærer utveksling og fortolkning av tegn eller signaler fra mennesker som representerer ulike kulturelle fellesskap (Dahl, 2013, i Bergersen, 2017, s. 165). Barnehagen må tilpasse seg samfunnet og ulike kulturene. Personalet skal legge til rette for kulturmøter og et kulturelt fellesskap (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 9). Det er dermed viktig å ha innsikt i egen kommunikasjons- og kulturkompetanse i møte med minoritetsspråklige barn. Som kulturell brobygger kreves det først og fremst fokus på egen og andre medarbeideres refleksjon samt holdninger til mangfold som en verdi og ressurs.

2.3.2 Å koble to eller flere språk verdener sammen

Vi har valgt å se på Cummins sin teori som er inspirert av Vygotsky hvor utviklingen av førstespråket og andrespråket er “internally united”, oversatt til norsk “internt forent” (Vygotsky, 1935, i Øzerk, 1996, s. 183). Cummins tar opp dette ved hjelp av en teoretisk modell som han kaller Dual-isfjell modellen. Denne teorien sier at samtidig som majoritetsspråket tilegnes, bruker meninger og forståelser som allerede eksisterer på morsmålet. Av den grunn spiller individets utviklede kunnskaper om sitt morsmål en viktig rolle for tilegnelsen av et majoritetsspråk (Øzerk, 1996, s. 183).

Figur 2. Dual-isfjell-modellen for tospråklig utvikling. Fra *Vygotsky i pedagogikken* (s. 183), av Øzerk, 1996, Cappelen Akademisk Forlag. CC BY 4.0

Dual-isfjell modellen viser at selv om språkene er ulike på overflaten, bygger fellesnevneren på samme fundament (Øzerk, 1996, s. 183). Hva fundamentet består av presenterer Øzerk når han skriver at alle språkene individet holder på å lære eller utvikle, består av kunnskaper, erfaringer, følelser og opplevelser. Disse er knyttet til individet, objekter, handlinger og hendelser samt meninger, ideer og sammenhenger mellom disse. Når man studerer Dual-isfjell modellen kan man trekke konklusjoner om at "(...) sosiale kontakter og språklige erfaringer i aksepterende og inkluderende miljøer er viktig for språktilegnelsen" (Øzerk, 1996, s. 185). Modellen fremstilles ved at språkets synlige trekk består av et fjell som er over vannoverflaten, og deles inn i språklige trekk som første språk (S1) og andre språk (S2).

2.3.3 Additiv og subtraktiv flerspråklighet

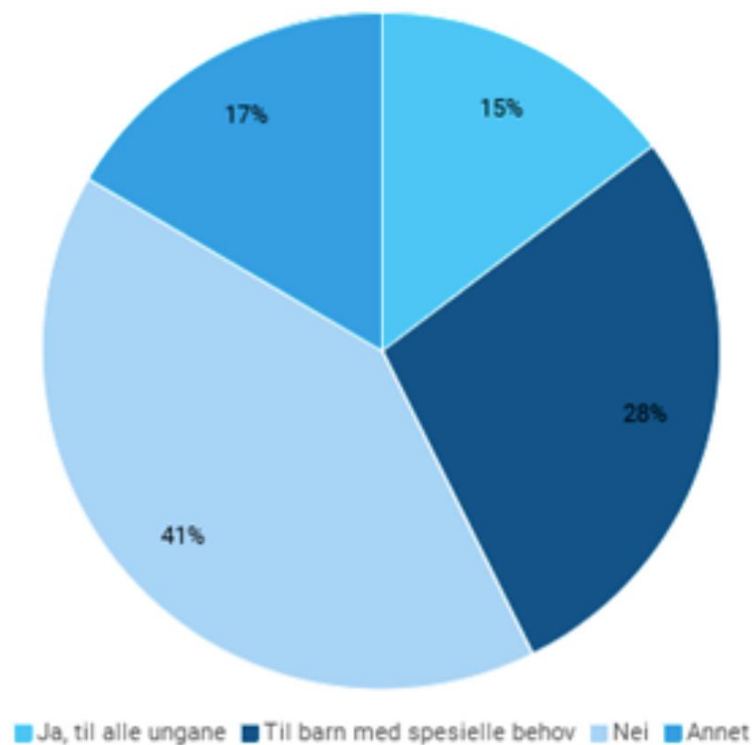
Den kanadiske professoren Wallace E. Lambert (1955) skiller mellom de to språklige læringsbetingelsene, omtalt som additiv og subtraktiv tospråklighet (Lambert, 1955, i Øzerk, 1996, s. 174). Vi velger i denne oppgaven å legge vekt på at barn kan lære mer enn to språk, og benytter dermed betegnelsene additiv og subtraktiv flerspråklighet. I en additiv

språklæringskontekst får barna egnede sosiale og pedagogiske betingelser for utviklingen av flere språk, samtidig som utviklingen til morsmålet ikke blir hindret eller svekket. Barnet deltar dermed i en prosess, hvor en tilegner seg språket, og bevarer morsmålet (Øzerk, 1996, s. 175). Omgivelsene rundt barnet er i tillegg en viktig faktor, som støtter og gir en positiv flerspråklig utvikling, samt ivaretar barnas morsmål. I en subtraktiv språklæring, utvikler barnet andrespråket på samme måte som i en additiv prosess, men morsmålet blir her ikke ivaretatt som kan føre til en negativ utvikling (Øzerk, 1996, s. 176). I barnehagen ønsker vi å oppnå en additiv språklæringskontekst, hvor barnas identitet og kulturelle bakgrunn blir ivaretatt på best mulig måte. Personalets oppgave blir å videreutvikle majoritetsspråket, samt ha forståelse for viktigheten med å bevare minoritetsspråket.

2.4 Tegn til tale som kommunikasjonsverktøy i barnehagen

Temte og Ingemarsson vektlegger viktigheten av å ta i bruk tegn til tale med barn i barnehagen når de er forsinket i sin språkutvikling, og ikke har et eller står i fare for å ikke utvikle talespråket. Tegnene skal være supplement til talen for å styrke kommunikasjonen, men også til den generelle språkutviklingen (Temte & Ingemarsson, 2019, s. 5).

Ut i fra Torbjørnsen sin undersøkelse, ser vi en oversikt over hvor man av barnehagelærerne som bruker tegn til tale. Undersøkelsen ble sendt til i barnehager i Hordaland (Torbjørnsen, 2020). Diagrammet nedenfor viser at en stor andel bruker tegn til tale til barn med spesielle behov. Dette underbygger Abrahamsen når hun skriver at, "De mest kjente bruksområdene er for barn med spesialpedagogiske tiltak som barn med Downs syndrom, autisme og sammensatte lærevesker" (Abrahamsen, 2009, s. 22). I beskrivelsen over kan vi forbinde tegn til tale som et kommunikasjonsverktøy, ofte sett i sammenheng med spesialpedagogisk tilrettelegging. Denne type tiltak blir tilrettelagt for barn som har utfordringer med språktilegnelsen.

Figur 3. Skjerm bilde av et diagram som viser hvor mange barnehagelærere som bruker tegn til tale og til hvem. Fra ”Teikn-til-tale skapar tryggleik og inkludering i barnehagen”, av I. B. Torbjørnsen, 2020 (<https://sprakprat.no/2020/02/14/teikn-til-tale-skapar-tryggleik-og-inkludering-i-barnehagen/>). CC BY-NC-ND 2.0

Ødegaard og Færevaaag skriver at tegn til tale er stimulerende og at det bidrar til å utvikle språkforståelse og talespråket. I tidlig alder kan tegn til tale være med å styrke samspill og deltakelse, slik at barnet får evne og mulighet til å uttrykke seg. Barn har lettere for å se og kjenne igjen bevegelser i form av tegn, enn språklyder (Ødegaard & Færevaaag, 2021, s. 313). Vi kan se på tegn som “(...) symboler vi kan henge ordene på” (Tisell, 2009, i Ødegaard & Færevaaag, 2021, s. 313). Det er viktig å fremheve tegnene skal fremstå som en motivator og kilde til å utvikle talespråket. Tegnene skal ikke erstatte språket, men er en begynnelse og videreføring av talespråkets utvikling.

Ferrara og Halvorsen skriver om noen av tegnene i tegnspråk som ikoniske. Ikonisitet vil si at tegnene etterligner eller “avbilder” bevegelsene. Videre viser de til eksemplene “skrive” og “svømme” (Ferrara & Halvorsen, 2017, i Vonen, 2020, s. 49). Tegnene benyttes til bestemte bevegelser, ikke bare til bestemte lyder. På denne måten har tegnspråkene mer ikonisitet enn

talespråket (Vonen, 2020, s. 39). I tillegg til dette viser Ødegaard og Færevaaag til at tegn kan være logiske oppbygd og naturlige. Tegnene fremstilles alminnelige, slik at de som ikke har kjennskap til tegn høyst sannsynlig kan forstå hva det er snakk om. En forutsetning er at barn oppdager at tegnene står i sammenheng med talen, og at det er en kobling hvor en vil symbolisere disse to ulike kommunikasjonsuttrykkene (Ødegaard & Færevaaag, 2021, s. 314).

McGregor viser til at å kombinere visuelle tegn styrker forståelsen til det talte ordet. Hun viser til at tegn til barn kan gjøre det muntlige språket mer tydelig og forståelig (McGregor, 2008, s. 112-115). Å benytte tegn til tale med minoritetsspråklige barn kan bidra til å tydeliggjøre språket via konkrete tegn. Disse tegnene kan være tegnet for ”spise”, hvor man tar hånden opp til munnen som gaper, dette i motsetning til verbale ord som kan oppleves som noe ikke-konkret.

2.4.1 Tegn til tale som støttende stillas i samspill med minoritetsspråklige barn

Begrepet “støttende stillas” ble først brukt av Wood, Bruner og Ross der det forklares som didaktisk eller praktisk pedagogisk hjelp i arbeidet med barn (Wood, Bruner & Ross, 1976, i Lindèn, 1992, i Askland & Sataøen, 2019, s. 203). Det støttende stillaset kan bli omtalt som den støtten barn får av personalet ved gjennomføringen av utfordrende oppgaver, som barnet ikke hadde klart alene. Personalet kan fungere som støttende stillas for minoritetsspråklige barn ved å bruke tegn til tale. Her kan personalet rette fokus på konkrete ting eller situasjoner, for å utvide språkfunksjonen og gi berikelser til språket.

2.4.2 Tegn til tale støtter språkutviklingen til minoritetsspråklige barn

I løpet av barnehageårene skjer det mye i barns språkutvikling, og alle utvikler seg i sitt eget tempo. Lundgren legger vekt på minoritetsspråklige barns språktilegnelse, hvor barn som utvikler to eller flere språk samtidig kan oppleve en langsommere språkutvikling (Lundgren, 2006, s. 12). Det er derfor stort behov for å bygge opp barnets ordforråd for å påvirke det, og det er her tegn til tale blir tatt i bruk. Det vil si at tegn skal brukes som en forsterkning i språket, hvor barn raskere kan forstå og uttrykke seg lettere. Lundgren viser til at tegn til tale kommer til gode hos alle barn, men er også en fordel for minoritetsspråklige barn med en typisk flerspråklig utvikling (Lundgren, 2006, s. 6).

Trygg viser til at barn har en forståelse av språket, før barnet selv klarer å uttrykke seg og ta det i bruk. Dette påpeker hun videre i sammenheng med tegn, hvor barn kan ha forståelse for tegn, uten at de mestrer å utføre dem (Trygg, 2010, s. 9). Det har blitt bygget en oppfatning om at tegn til tale kan ha en negativ effekt på barnets språkutvikling, der vi kan se for oss at tegn blir prioritert over talen. Trygg (2010) mener at forskning om tegn til tale heller viser en positiv effekt på språkutviklingen til barn. (Trygg 2010, s. 9).

2.4.3 Oppmerksomhet mot språket

Alstad belyser tospråklige arbeidsmåter i barnehagen, kalt dynamisk (spontane aktiviteter) og strukturert (planlagte aktiviteter) språkarbeid. Dynamisk språkarbeid er spontane situasjoner hvor personalet må forstå viktigheten med å være til stede med barna. Hun viser til eksempler som å improvisere, oppdage og finne læringspotensialet i språklige hverdagssituasjoner med barna (Alstad, 2016, i Høigård, 2019, s. 150-151). De spontane samtalen mellom personalet i barnehagen og minoritetsspråklige barn kan være en betydningsfull arena for språktilegnelse. I andrespråkstilegnelse må personalet kunne gripe de språklige mulighetene som oppstår, og bygge videre på disse (Høigård, 2019, s. 150). En viktig forutsetning er at personalet på forhånd har kjennskap til de relevante tegnene barnegruppen har interesse og behov for.

Høigård skriver at strukturert arbeid er planlagte aktiviteter som skjer til faste tider, på faste steder. Personalet vil i denne sammenhengen fremstå mer som undervisere i språklæring, enn språkmodeller (Høigård, 2019, s. 154). Denne arbeidsmåten er mer voksenstyrt, men samtidig vil en forsøke å bevare barnets medvirkning, og ta utgangspunkt i barnas interesseområder. Med tanke på forutsetningene til personalet må tegnene her bli planlagt på forhånd, samt være relevante til det bestemte og aktuelle temaet som jobbes med.

3.0 Metode

Dalland skriver at vi kan se på metode som et verktøy eller et redskap. Formålet med å bruke metode er å undersøke og samle inn informasjon for å få svar innenfor et bestemt og avgrenset felt (Dalland, 2020, s. 54). Ifølge Aubert er metode en fremgangsmåte som skal hjelpe å løse problemer, for å komme frem til ny og ønsket kunnskap (Aubert, 1985, i Dalland, 2020, s. 53). I denne prosessen handler det dermed om å innhente, samle og organisere, samt tolke den informasjonen vi har fått tilgang til. Formålet med dette er å få mer innsikt og kunnskap om temaet vi ønsker å belyse i vår undersøkelse.

Målet med undersøkelsen vår er å kartlegge personalets holdninger og kunnskap om tegn til tale i samspill med minoritetsspråklige barn. Videre i dette kapittelet skal vi gjøre rede for hvilke metoder vi har valgt og vår fremgangsmåte under prosessen. Vi ser på valg av respondenter, utforming av spørsmål, samt reflekterer rundt metodekritikk og etiske hensyn.

3.1 Valg av metode

Før vi valgte metode innhentet vi forhåndskunnskaper om tegn til tale og minoritetsspråklige barn i pensum og anbefalt litteratur. Vi innhentet ulik kunnskap om innsamlings- og analyseringsteknikker for å oppnå innsikt og kunnskap (Kvale & Brinkmann 2012, i Bergsland & Jæger, 2014, s. 66). Vi undersøkte ulik litteratur som omhandler tegn til tale og minoritetsspråklige barn, men oppdaget at disse ulike temaene blir sett lite i sammenheng i pensumlitteratur. Vi har fått tilgang til svensk litteratur som omtaler tegn til tale og minoritetsspråklige barn, men vi har et inntrykk av at det ikke er like utbredt i norsk litteratur. På grunnlag av nysgjerrighet og stor interesse valgte vi å kombinere de to ulike temaene. På bakgrunn av dette har vi valgt metoden spørreundersøkelse, for å innhente empiri. Empiri er en anerkjent vitenskapelig metode, hvor vi diskuterer og drøfter rundt resultatene vi har mottatt, samt avslutningsvis se sammenhenger og trekke konklusjoner (Rognsaa, 2015, s. 33).

Dalland skriver at når en metode skal velges bør det være på grunnlag av at den egner seg best til å svare på den valgte problemstillingen (Dalland, 2020, s. 53). På bakgrunn av dette har vi valgt å gjennomføre en spørreundersøkelse med en kombinasjon med både kvantitative og kvalitative spørsmål. Ved å ta i bruk ulike metodiske innfallsvinkler benyttes begrepet metodetriangulering (Jacobsen, 2015, s. 237). Kombinasjon av ulike metoder gir muligheter

for mer innsyn og et mer fullstendig bilde. Grunnlaget for bruken av metodetriangulering er å få forståelse for de svarene respondentene gir og dermed kunne utdype uklare og uventede resultater. I undersøkelser kan det oppstå et behov for å utforske, går mer i detalj hva respondenten har svart, og søke etter begrunnelsen for valget til respondenten (Jacobsen, 2015, s. 139). Vi ønsket at respondentene i denne undersøkelsen skulle svare på flervalgsspørsmål og videre få mulighet til å begrunne valgene sine.

3.1.1 Spørreundersøkelse

En spørreundersøkelse er en datainnsamlingsmetode, målet er å samle inn relevant empiri. Vi har valgt å sende spørreundersøkelsen digitalt via SurveyXact. Som tidligere nevnt valgte vi spørreundersøkelse på bakgrunn av vår formulering av problemstillingen. Vi benyttet SurveyXact som et verktøy for å innsamle informasjon til forskning. Spørreundersøkelsen vår inneholder en rekke ulike spørsmål som omhandlet temaet tegn til tale i samspill med minoritetsspråklige barn samt egne erfaringer og holdninger.

Metoden sikret oss en digital oversikt over innsamlet data, samt at den er mindre tidkrevende for respondentene og mer gunstig for kontinuerlig analyse av svar. Vi gjorde det tydelig for respondentene at de selv kunne bestemme når på dagen de ville gjennomføre undersøkelsen. Spørreundersøkelse som metode gav oss ikke muligheten til å analysere kroppsspråk når spørsmålene ble presentert og det krever refleksjon over egne spørsmål og svar. Ved å sende en spørreundersøkelse om et spesifikt tema, kan det oppfattes som viktig og aktuelt som gjør at respondenten kan bli påvirket av dette. Vi ønsket at respondentene kunne utfylle svarene sine fritt, dette for å ikke styre svarene i en bestemt retning. Vi har forsøkt å unngå ledende spørsmål, slik at respondenten selv kan svare ut ifra sine egne forutsetninger og holdninger.

I tillegg til dette er det også viktig å ta i betraktning fortløpende endringer av nasjonale retningslinjer, i forhold til Covid-19. Vi har tidligere erfart at endringer og restriksjoner skjedde på kort tid, og på grunnlag av dette var å gjennomføre en digital spørreundersøkelse gunstig. Vi har også forståelse for at en del barnehager vi har kontaktet, ikke har kapasitet til å svare på undersøkelsen grunnet pandemien.

3.2 Kvantitative metode

Vi benyttet oss av en kvantitativ metode i form av spørreundersøkelse, hvor den innhentede data og informasjon gir oss målbare enheter (Dalland, 2020, s. 54). Fordelen med kvantitative spørsmål er at vi kan få et overblikk over resultatene i form av tall og diagrammer (Rognsaa, 2015, s. 37). Spørreskjemaene inneholdt faste svaralternativer. I SurveyXact hvor undersøkelsen er utformet kan informasjonen vi har fått fra respondentene dermed lett systematiseres og legges inn i diagrammer som skaper en målbar oversikt. Løkken og Søbstad skriver i tillegg at kvantitative svarene gir både bredde, oversikt og samtidig nøyaktighet. På denne måten kan vi blant annet se prosentandel og få oversiktlige målbar informasjon i motsetning til kvalitativ metode (Løkken & Søbstad, 2013a, s. 37).

3.3 Kvalitativ metode

Gjennom kvalitativ metode får vi en dypere tilnærming og mer utfyllende svar, samt mulighet til å samle respondentenes meninger og opplevelser som derimot ikke er tallfestet (Dalland, 2020, s. 54). Denne metoden gjør at vi kan se på innhentede data som helhet og som gir oss mulighet til å se sammenhenger. Vi ønsket å fange opp holdninger som personalet har knyttet til tegn til tale og minoritetsspråklige barn for å danne nye refleksjoner og kunnskap. Kvalitativ metode gir mulighet til å samle inn refleksjon, dybde og ny innsikt om det temaene vi vil undersøke nærmere (Løkken & Søbstad, 2013a, s. 37). I denne oppgaven vil det være essensielt å få innsamle respondentenes opplevelser og erfaring. Ved kvalitativ tilnærming skapte vi rom for personlige meninger og holdninger knyttet til temaet. Her kunne respondentene komme med egne synspunkt gjennom å svare på påstander med mulighet til å utfylle, med egne subjektive svar og opplevelser (Løkken & Søbstad, 2013a, s. 35).

3.4 Valg av respondenter

I utformingen av problemstillingen valgte vi å inkludere hele personalet til å delta i spørreundersøkelsen. Personalet i denne sammenheng er pedagogiske ledere, barnehagelærere, fagarbeidere, spesialpedagog, og pedagogisk medarbeidere. Vi gjorde dette på grunnlag av at vi selv har erfart at uansett stilling og erfaring, har alle i personalet ulikt utdanningsnivå og yrkeserfaring med både tegn til tale og minoritetsspråklig barn. Vi kan

tilegne oss kunnskap på ulike måter, gjennom praksisbasert eller teoribasert kunnskap, som Holmen (2022) tidligere påpeker. Vi har valgt å ikke inkludere styrer i denne oppgaven og heller ikke i undersøkelsen, på grunnlag av at vi ønsket å få informasjon fra personalet som jobber direkte med barna.

Formålet med spørreundersøkelsen er vanligvis å nå ut til mange respondenter. I dette tilfellet har vi valgt å avgrense populasjon, til personalet i noen selektive barnehager. I forkant av utsendelsen valgte vi å undersøke hvilke barnehager i Bergen kommune, som gav et inntrykk av at personalet praktiserer tegn til tale og har erfaring med minoritetsspråklige barn.

I utvalget av hvilke barnehager vi ville sende undersøkelsen til, benyttet vi Bergen kommune sine hjemmesider og årsplaner. Disse dokumentene undersøkte vi, og vurderte om de hadde fokus på de utvalgte temaene. Fokusområdene vi leitet etter var mangfold og minoritetsspråklige barn samt tegn til tale. Vi fikk en skriftlig bekreftelse og inntrykk om at tegn til tale ble praktisert, og om personalet hadde et fokusområde som inneholdt mangfold. I e-posten spurte vi ikke styrer om de hadde et spesielt fokus på tegn til tale eller om de hadde noe erfaring med minoritetsspråklige barn i barnehagen. På denne måten kunne vi fått innsikt og sikret at personalet hadde tilstrekkelig med kunnskap om tegn til tale og minoritetsspråklige barn.

Respondentene som svarte på undersøkelsen hadde i hovedsak stilling som pedagogisk leder, barnehagelærer og fagarbeider. Vi ønsket flere synspunkter og allsidig informasjon for å kunne besvare problemstillingen som prosjektet bygger på. Vi hadde i utgangspunktet valgt ut fem barnehager, men på bakgrunn av at noen av barnehagene ikke ønsket å delta, måtte vi utvide og søke opp flere mulige respondenter. Vi undersøkte med studenter som tipset om barnehager som kunne være aktuelle for deltakelse. På bakgrunn av mangel på svar fra styrere, var det noen som mottok undersøkelsen på et senere tidspunkt enn andre.

Vi har underveis i prosessen kontaktet totalt elleve barnehager, hvor tre gav tilbakemelding om interesse for deltakelse. Vi kan tenke oss at barnehager i Bergen kommune får mange henvendelser om ulike prosjekter, og vi antar at dette kan være en av grunnene til begrenset tilbakemelding. I løpet av prosessen har vi ukentlig sjekket SurveyXact, for å sikre svar som kunne være med på å tilfredsstille vår problemstilling. Vi bemerket oss at fire respondenter ikke hadde gjennomført hele undersøkelsen, men svarene deres er fortsatt beregnet i funnene våre.

3.5 Planlegging og utforming av spørsmål

Bergsland og Jæger påpeker fordelene med å gjennomføre test av metoden for å bearbeide undersøkelsen i flere omganger (Bergsland & Jæger, 2014, s. 70). I forarbeidet ble det gjennomført flere tester av spørreundersøkelsen, hvor vi sendte den til medstudenter. Tilbakemeldingene vi fikk var nødvendige for å justere utformingen og formuleringene på spørsmålene, samt som vi fikk godkjent spørreundersøkelsen før utsendingen. Vi ønsket å utforme spørsmålene for å belyse respondentenes subjektive meninger og opplevelser. Vi utarbeidet spørsmål på grunnlag av både teori- og erfaringsbasert kunnskap knyttet til temaet. Vi så viktigheten av å anvende begrepsmessig og teoretisk forståelse av temaet som skal undersøkes, på denne måten har man et grunnlag for ny kunnskap.

Når undersøkelsen var ferdigstilt, sendte vi ut en generell e-post til styrerne til de aktuelle barnehagene, om mulighet for deltakelse (Vedlegg 1). Ettersom vi fikk tilbakemelding om deltakelse i prosjektet, sendte vi en ny e-post til styrer som inneholdt selve spørreundersøkelsen. Deretter var det styrer i barnehagen sin oppgave å videresende e-posten til hele personalet. På denne måten beholdt vi også anonymiteten til respondentene. Formålet med å sende to e-poster var å først få oversikt over hvor mange barnehager som ville delta, og deretter kontrollert sende spørreundersøkelsen til barnehagene som deltok. E-posten inneholdt lenke og en QR-kode som var koblet opp til spørreundersøkelsen. En konsekvens til at undersøkelsen var anonym var at vi måtte sende ny påminnelse via e-post til alle, uavhengig om de hadde deltatt eller ikke. Vi påpekte dermed at de som hadde deltatt eller ikke ønsket å delta kunne se bort ifra den e-posten. Vi ønsket å informere respondentene nøye om hva undersøkelsen gikk ut på.

Spørreundersøkelsen som sluttprodukt inneholder både kvantitative og kvalitative spørsmål. I begynnelsen av spørreundersøkelsen ble det brukt en del kvantitative spørsmål, som var ment for å gi oversikt. For å få svar på personalets holdninger til temaet var det naturlig å fortsette undersøkelsen med en kvalitativ tilnærming. I denne delen av undersøkelsen ble gjerne “ i hvor stor grad” spørsmål etterfulgt av muligheten til å utfylle hvorfor/hvorfor ikke (Figur 4 og 5).

Eksempel:

Høgskulen på Vestlandet

I hvor stor grad bruker du tegn til tale med barn i barnehagen?

Bruker det ofte

Bruker det i noen situasjoner

Bruker det lite/ingenting

Annet

I hvor stor grad bruker du tegn til tale med minoritetsspråklige barn?

Bruker det ofte

Bruker det i noen situasjoner

Bruker det lite/ingenting

Annet

Figur 4. Skjerm bilde av spørreundersøkelsen med kvantitativ tilnærming, Bergen 22. mai

Høgskulen på Vestlandet

Hvorfor bruker du tegn til tale med minoritetsspråklige barn?

Dersom du ikke bruker tegn til tale med minoritetsspråklige barn, hvorfor ikke?

Hvem har du observert som tar initiativ til tegn til tale?

Personalet

Minoritetsspråklige barn

Gjensidig

Annet

Figur 5. Skjerm bilde av spørreundersøkelsen med kvalitativ tilnærming, Bergen 22. mai

3.6 Metodekritikk

Jacobsen påstår “Det finnes ingen perfekt forskningsprosess” (Jacobsen, 2015, s. 17). Dette vil si at prosessene vil bli påvirket av ulike feil, mangel på presisjon eller vise tegn til svakheter. Det er derfor nødvendig å kunne redegjøre for hvilke svakheter som kan oppstå i resultatene. (Jacobsen, 2015, s. 17). Vi må dermed ha et kritisk blikk på prosessen med spørreundersøkelsen som metode, og hvilke mulige negative faktorer som har påvirket resultatet vårt. Ved å gjøre rede for hvilke metodekritikker som har påvirket resultatet, får leseren selv mulighet til å vurdere påliteligheten av arbeidet vårt (Dalland, 2020, s. 58).

Undersøkelsen ble sendt via en lenke eller QR-kode, og respondentene hadde mulighet til å ta undersøkelsen opptil flere ganger, men dette var ikke ønskelig med tanke på resultatene. Det ble ikke presisert i e-post hvor mange ganger respondenten skulle ta undersøkelsen, men i utgangspunktet skulle hver respondent gjennomføre undersøkelsen en gang. Dersom testen ble gjennomført flere ganger av en respondent kan dette ha gitt oss feilinformasjon. Vi håper at respondentene tolket det som at undersøkelsen bare skulle gjennomføres en gang, men vi kunne gitt tydeligere informasjon om dette i e-posten vi sendte ut.

3.7 Etske hensyn

For oss var det viktig å presisere at deltakelse i undersøkelsen var frivillig, og at informasjonen som respondentene gav var anonym. Det ble også informert om at SurveyXact i denne undersøkelsen ikke samler inn IP-adresser, noe som gjør at vi ikke kan knytte svarene opp mot enkeltindivider. For å sikre anonymiteten til respondentene gjennom hele prosessen, valgte vi kun å kontakte styrer. En viktig forutsetning til å ha full anonymitet er at respondentene tør å dele egne erfaringer og opplevelser. Selv om vi ikke direkte spurte om personlige opplysninger foruten om deres nåværende stilling i barnehagen, kan noen av besvarelsene oppfattes som personlige. Det er viktig at respondenten føler seg trygg på å overlevere deres kunnskap og erfaring til oss på en god og sikker måte. For respondenten kan det være sårbart og sensitivt å dele opplysninger om et tema som en ikke har mye kunnskap om.

På lik linje med å bevare respondentenes anonymitet er det viktig å beholde taushetsplikt overfor barnehagene. Dette innebærer å ikke gi noen opplysninger eller kjennskap til hvilke

barnehager som vi har nådd ut til. Ved å holde taushetsplikt overfor barnehagene, sikrer vi også igjen anonymiteten til respondentene i større grad. I et privat dokument har vi oversikt over hvilke barnehager som vi tenkte var aktuelle, samt tilbakemelding om deltakelse.

Selv om vi har innsyn i hvilke barnehager som har deltatt i undersøkelsen, er denne informasjonen ikke tilgjengelig for andre. SurveyXact gir oss bare mulighet til å se dato og klokkeslett når alle besvarelsene i undersøkelsen ble sendt inn, men vi har ikke informasjon om hvem svarene tilhører. Vi inkluderte også hele personalet i undersøkelsen vår, dette fordi vi verdsetter alle sin kunnskap.

3.7.1 Validitet, reliabilitet og generalisering

Som tidligere nevnt skriver Jacobsen at forskningsprosesser blir påvirket av blant annet ulike feil og viser tegn til svakheter (Jacobsen, 2015, s. 17).

Tre kriterier som ofte benyttes er “pålitelighet” (reliabilitet), “gyldighet” (validitet) og “generalisering” som er indikatorer og som gir mening for vurderingen av kvaliteten på forskningen (Tjora, 2021, s. 259). De må være gyldige og relevante (valid), samtidig som de må være pålitelige og troverdige (reliabel) (Jacobsen, 2015, s. 16). Gyldighet og relevans handler om å møte det målet man ønsker og at resultatene som kommer frem svarer på spørsmålene vi har formulert. Deretter kan man se på pålitelighet og troverdighet som handler om at andre kan stole på undersøkelsen som har blitt gjort og at den må skape tillit (Jacobsen, 2015, s. 17).

I en spørreundersøkelse handler validitet om hvor godt spørsmålene svarer på det vi ønsker å få finne ut av, mens reliabilitet handler om respondentenes pålitelige svar. Validiteten er blant annet avhengig av i hvor stor grad vi som forskere har funnet og formulert spørsmålene. Videre overlater vi ansvaret til respondentene hvor vi ønsker å oppnå troverdige svar.

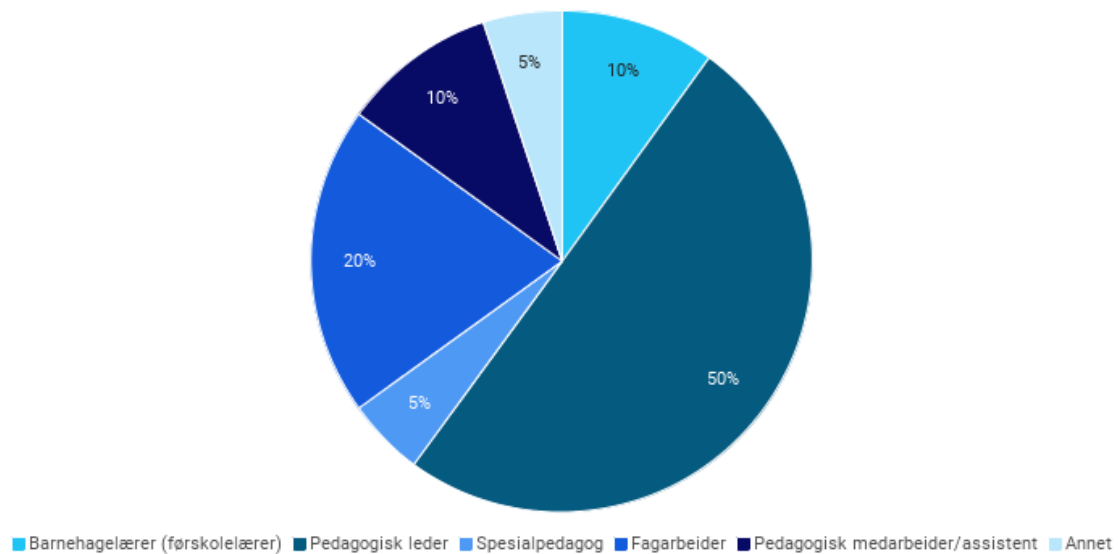
Når resultatene generaliseres får vi en forståelse om utvalget er representativt og dermed gjelder for hele populasjonen (Dalland, 2020, s. 138). Undersøkelsen gav oss en svarprosent på 47,6%, og dette vil ikke være representativt for alle som jobber i barnehagen. Dette kommer vi til å se nærmere på senere i oppgaven.

4.0 Presentasjon og drøfting av innsamlet empiri

I denne delen skal vi drøfte innsamlet empiri og funn fra spørreundersøkelsen, og koble det opp mot det teoretiske vi har lagt fram i kapittel to. Vi har lagt vekt på noen av de kvalitative og kvantitative resultatene fra spørreundersøkelsen, som kan gi oss best mulig svar på vår problemstilling. Gjennom funnene fra spørreundersøkelsen, skal vi se sammenhenger mellom barnehagepersonalets holdninger og kunnskap om tegn til tale i samspill med minoritetsspråklige barn og hvordan dette benyttes.

4.1 Respondentene som har svart på undersøkelsen

Diagrammet under viser en prosentandel av hvem som har svart på vår spørreundersøkelse, med utgangspunkt i deres nåværende stilling i barnehagen.

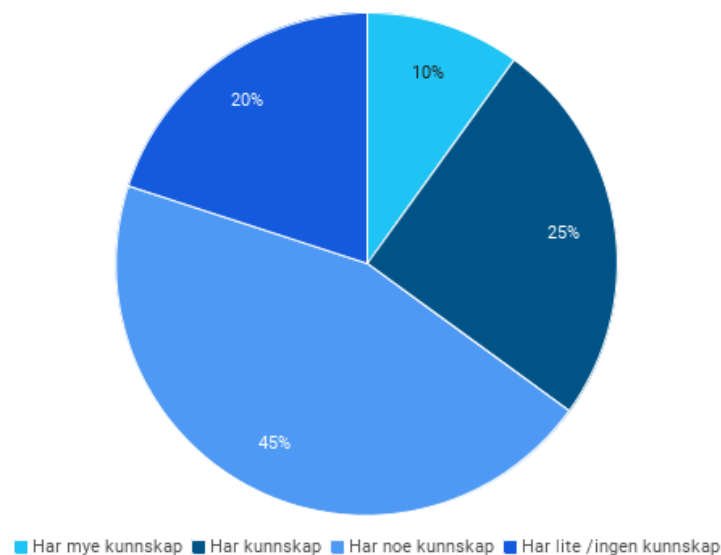
Figur 6. Skjerm bilde av resultatdiagram fra undersøkelsen - "Navn på nåværende stilling i barnehagen?", Bergen 25. mai

Ut fra diagrammet ser vi at det er en stor andel av pedagogiske ledere, barnehagelærere og fagarbeidere som har svart på undersøkelsen. Felles for disse tre respondentgruppene er at de har tilgang til datamaskin, enten på avdelingen eller på et eget kontor. Tidligere har vi påpekt at vi vil kartlegge kompetansen til hele personalet, og ut ifra de 20 svarene vi har mottatt er

det 2 svar fra pedagogiske medarbeidere (som utgjør 10%). Dette er en ansattgruppe vi hadde ønsket å få mer informasjon fra, men vi har likevel valgt å forholde oss til alle svarene som vi har mottatt. Vi undersøkte og utregnet at undersøkelsen gav oss en svarprosent på 47,6 % som vi mener ikke er representativ til hele personalet fra de tre barnehagene.

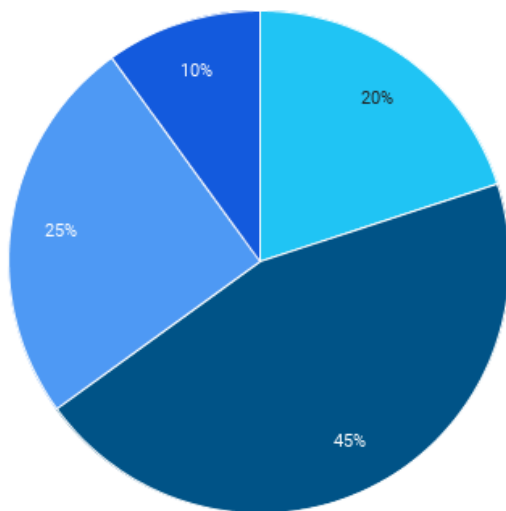
4.2 Bruken av tegn til tale i barnehagene

Vi spurte “hvor mye kunnskap har du om tegn til tale”, hvor respondentenes subjektive mening kom frem. Her er det viktig å huske på at vi har egne meninger og opplevelser om hva som er “lite”, “noe” og “mye”. Respondenten kan dermed selv svare at de “Har noe kunnskap”, mens for andre kan de fremstå at de “Har mye kunnskap”.

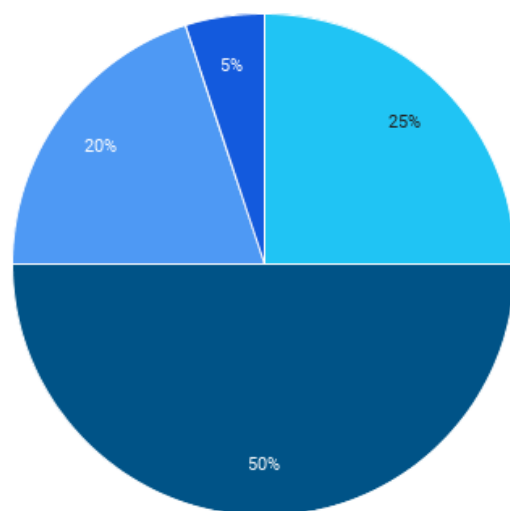
Figur 7. Skjerm bilde av resultatdiagram fra undersøkelsen - ”hvor mye kunnskap har du om tegn til tale?”, Bergen 25. mai

En viktig faktor er at vi sendte undersøkelsen til barnehager som gav uttrykk for kunnskap om tegn til tale og erfaring med minoritetsspråklige barn. Vi forutså dermed at det var en god del kunnskap til stede, noe som gjenspeilte seg i resultatene våre. Samtidig ser vi likevel at respondentene viser til kunnskap om tegn til tale i ulik grad.

■ Bruker det ofte ■ Bruker det i noen situasjoner ■ Bruker det lite/ingen ■ Annet

Figur 8. Skjerm bilde av resultatdiagram fra undersøkelsen - ”I hvor stor grad bruker du tegn til tale med barn i barnehagen?”, Bergen 25. mai

■ Bruker det ofte ■ Bruker det i noen situasjoner ■ Bruker det lite/ingen ■ Annet

Figur 9. Skjerm bilde av resultatdiagram fra undersøkelsen - ”I hvor stor grad bruker du tegn til tale med minoritetsspråklige barn?”, Bergen 25. mai

Over ser vi respondentenes svar, og når vi undersøker disse nærmere ser vi at flere bruker tegn til tale med minoritetsspråklige barn har økt. Vi kan se en økning i diagrammet fra venstre til høyre, hvor både ”bruker det ofte” og ”bruker det i noen situasjoner” har endret seg. Ut fra dette kan vi tolke at respondentene bruker tegn til tale i større grad når det gjelder minoritetsspråklige barn, enn til generelt alle barn.

Flere av respondentene påpeker hvordan kommunikasjonen blir mer forståelig av tegn, og at barnehagehverdagen blir bedre for alle parter. Personalet gir uttrykk for at de er opptatt av hvordan man skal kommunisere med minoritetsspråklige barn og at de fleste har kunnskap om språktilegnelse. Når vi analyserer svarene ser vi at noen ikke bruker tegn til tale i det hele tatt, mens andre bruker det daglig. Respondentene er 100% enig i påstanden om at ”tegn til tale er et viktig kommunikasjonsverktøy i samspill med minoritetsspråklige barn”, noe som er interessant å se nærmere på. Her kan vi reflektere over årsaken til at de ikke velger å benytte seg av tegn til tale, men likevel sier det er viktig.

En av respondentene skriver ”I forhold til tegn til tale har vi holdt på med det for en god del år siden, og nå har det gått litt i glemmeboken”. Vi kan tolke svaret som at tegn til tale kan ha vært et tidligere prosjektarbeid, eller et tiltak for barn med behov for tegn til tale på avdelingen.

Tidligere i oppgaven har vi vist til Thorbjørnsen sin spørreundersøkelse (Figur 1) som viser oss hvor mange barnehagelærere som bruker tegn til tale, og til hvilke barn. Resultatene viste blant annet at 28 % bruker det i sammenheng med “barn med spesielle behov” (Torbjørnsen, 2020). Vi ser sammenhenger mellom vår og Thorbjørnsen sin forskning, og får et inntrykk av at tegn til tale brukes som oftest i sammenheng med barn som trenger ekstra støtte. Likevel er det viktig å fremheve at tegn til tale ikke bare trenger å være en metode for barn med spesielle behov, men at det kan for hele barnegruppen være en god støtte og en måte å tilegne seg språket på (Lundgren, 2006, s. 6) Tidligere har vi vist til Braadland som påpeker at tegn til tale, er en midlertidig løsning for barn (Braadland, 2005, s. 22). I forhold til personalet ser vi viktigheten med at tegn til tale kan være en del av språkmiljøet. Ved å ta i bruk tegn til tale, innarbeide det og gjøre det til en naturlig del av hverdagen samt kontinuerlig bruke det, opprettholdes kommunikasjonsmetoden.

En faktor til at personalet kanskje slutter å benytte seg av tegn til tale, kan være at de ikke ser på det som et behov for det på avdelingen lengre. Et eksempel på dette kan være når barnet begynner å prate. Trygg påpeker viktigheten rundt å fortsette å bruke tegn til tale, selv om barnet har utviklet et talespråk. Tegn til tale kan brukes for å videreutvikle og støtte forståelsen, selv om barnet har begynt å prate (Trygg, 2010, s. 64). Vi kan dermed tenke oss at når vi opplever at talen ikke strekker godt nok til i samtalen, kan vi ta opp igjen tegn til tale for å støtte og vise hva vi vil formidle.

En annen faktor til at personalet benytter lite tegn til tale generelt, kan vi se i sammenheng med enkelt svarene til respondentene. Når vi analyserer enkelt svar ser vi at de respondentene som gir uttrykk for at de har “Har lite/ingen kunnskap”, har også lite erfaring, og tegn benyttes da i få eller ingen situasjoner. I begrunnelsen til hvorfor disse respondentene ikke bruker tegn til tale, har 30% av respondentene valgt å ikke skrive noe, mens en har svart “kan ikke de rette tegnene”. Hvorfor de har valgt å ikke skrive noe her, kan være av ulike grunner. Disse respondentene har tidligere gitt uttrykk for at de har “Har lite/ingen kunnskap” og få av de “bruker det i noen situasjoner”. Med tanke på at de allerede i oppgaven har påpekt at de har lite kunnskap, har de kanskje ikke sett noe grunn til å påpeke dette igjen i tekstboksen. Samtidig kan det være utfordrende å begrunne hvorfor en ikke bruker noe en ikke har kunnskap om.

Bruken av tegn til tale avhenger av ulike faktorer. En respondent svarer: “Jeg kan føle meg dum i situasjoner hvor jeg bruker tegn til tale, og spesielt når andre voksne får øye på det. Jeg

kan fort bli usikker og velger dermed heller å ikke bruke tegn”. For denne respondenten er det usikkerhet og følelsen av å gjøre feil, den største årsaken til at de ikke benytter det. Trygg beskriver at det kan være utfordrende for noen å bruke tegn til tale, nettopp fordi de er redde for å gjøre tegnene “feil”. Hun påpeker at det er bedre å forsøke å gjøre tegn og feile, enn å ikke gjøre noen tegn i det hele tatt (Trygg, 2010, s. 41).

4.2.1 Tegn til tale i ulike situasjoner

Svarene fra spørreundersøkelsen gir oss en oversikt over hvilke situasjoner personalet bruker tegn til tale med minoritetsspråklige barn. Her ser vi at det er i hverdagssituasjoner personalet bruker kommunikasjonsverktøyet.

1. Måltid; 22 %
2. Samlingsstund; 17%
3. Garderobe; 15 %

Abrahamsen understreker også disse funnene i sin masteroppgave når hun skriver “I hverdagssituasjoner som måltider, i garderoben og i andre uformelle samhandlinger, kan tegn-til-tale slik fungere som en støtte og hjelp for disse barnas kommunikasjon” (Abrahamsen, 2009, s. 92). Her brukes gjerne tegn til tale for å forberede barna på hva som skal skje. Felles for disse tre situasjonene er at de er faste rutiner som skjer i løpet av en barnehagehverdag. Ved disse rutinene er det voksne til stede, og hvor barn trenger verbal og nonverbal støtte i en atmosfære av ros, anerkjennelse og oppmuntring.

Vi ser sammenheng mellom de ulike situasjonene hvor det blir brukt mest tegn, og hvilke tegn som respondentene svarer at blir brukt (Vedlegg 4). Etter å ha analysert og fått en oversikt over respondentene sine svar, har vi lagt vekt på de tegnene som ble nevnt flest ganger. Tegnene som respondentene mener de bruker mest var dermed “spise”, “ferdig”, “vaske hender” og “samlingsstund”. Vi ser at ordene som blir nevnt flest ganger, også var de ordene som ble først skrevet. Her ble eksempelvis tegnet “spise” nevnt av 40% av respondentene først.

I tabellen ser vi at en respondent bruker tegn som ikke har blitt nevnt tidligere, og disse ordene blir bare nevnt en gang (vedlegg 4). Om vi undersøker svarene respondenten har gitt tidligere, skriver at hen bruker tegn til tale i liten eller ingen grad til alle barn i barnehagen. I forhold til tegn til tale i situasjoner med minoritetsspråklige barn bruker hen det i noen

situasjoner. Videre hadde det vært interessant å se nærmere på begrunnelsen til at respondenten benytter seg i større grad av tegn til tale med minoritetsspråklige barn.

En av våre respondenter påpeker dette om tegn til tale: “Ikke alltid behov for det på avdelingen, men når det brukes er det når ped. leder har et språkopplegg med barna”. Svaret kan bety at språkmiljøet på denne avdelingen er preget av nøye planlagte aktiviteter i arbeid med tegn til tale. Det er her ofte pedagogisk leder eller spesialpedagog som bruker sin kompetanse til å starte språkopplegg eller språkgrupper med barna på avdelingen. Resultatet tilsier dermed ~~hø~~ at personalet ikke griper de spontane situasjonene som kan oppstå, og dermed ikke benytter seg av læringsrike og betydningsfulle samtaler.

4.3 Tegn som et felles fokus

Respondentene skriver at tegn kan skape et tilbud til barn om å være deltakende i samtalen. På denne måten kan man oppnå kommunikasjonen som blir tolket og respondert tilbake, “Jeg bruker tegn til tale for å underbygge en forståelse. Det gir barnet både et tilbud med øyene og med ørene. Tegnene kan være noe felles, og jeg opplever at barn får et synlig tilbud samt være deltakende i samtalen”. Med metoden tegn til tale kan vi si at barnet vil bli invitert til å forstå hva som blir formidlet, og måten det blir formidlet på kan ses på som en undervisningstone eller utviklingstone. Palludan fant ut at i barnehagen var det blant annet minoritetsspråklige barn som ble utsatt for å være undervisningsobjekter (Palludan, 2005, i Høigård, 2019, s. 47) I forhold til minoritetsspråklige barn ser vi viktigheten med å koble sammen ord og tegn (tegn til tale) for å gi dem en forståelse. Selv om studien er utført i danske barnehager, kan det være en viktig påminnelse for personalet om hvordan bli mer bevisst på sin egen toneart i kommunikasjon med barn.

Innlæringen av tegn kan i startfasen virke noe undervisende i form av å presentere tegn og videreføre dem til andre. Vi kan endre denne undervisningstonen, ved å for eksempel finne tegn sammen med barna, i enten bøker eller på internett. Barna blir dermed deltakende og aktive, noe som kan være med på å skape et felles fokus som både voksne og barn kan få læring ut av. I slike situasjoner kan vi få en utvekslingstone, hvor både avsender og mottaker deltar på lik linje med hverandre. Vi vil påpeke at det ikke er negativt å ha en undervisningstone ved for eksempel innlæring av tegn, men dersom vi prater til barn på denne måten over lengre tid, blir barn sett på som human becoming. Å bare ta i bruk

undervisningstonen kan det for barna være uheldig, siden de kan fremstilles som uvitende, og ikke aktive deltakere. Ved å endre undervisningstonen til utvekslingstonen, ser vi barn på som human being, og aktive deltakere i sin egen dannelsingsprosess (Løkken og Søbstad, 2018b, s. 112-113). Bruken av tegn kan motivere mottakeren, samt minoritetsspråklige barn til å forstå bedre og dermed respondere tilbake.

4.4 Hvorfor tegn til tale i samspill med minoritetsspråklige barn

Når vi ser nærmere på resultatene ser vi at 45% av respondentene har valgt å begrunne hvorfor de bruker tegn til tale, ved å benytte seg av ordet “forstå”, “forstått” eller “forståelse”. Dette gir oss et inntrykk av at det er et ønske om å gjøre seg forstått eller sikre at barna blir forstått av personalet. Ser vi nærmere på disse svarene ser vi to respondenter som skriver at de benytter seg at tegn til tale på grunnlag av “For gjøre meg forstått” og “For at jeg skal bli forstått, og for at barna skal bli forstått”. Svarene fra respondentene kan tolkes som at noen bruker kommunikasjonsverktøyet og sin kunnskap, for å dekke sin del av kommunikasjonen. På den andre siden skriver en respondent at hen vil gjøre seg forstått og sikre at barnet blir forstått. Her inkluderes barnets behov for forståelse innad i kommunikasjonen, og respondenten er tydelig bevisst på begge aspekter av en samtale. Respondenten ønsker dermed å berike og støtte samtalen med barnet ved å ta i bruk tegn til tale.

Et svar fra en av respondentene presenterte en interessant påstand om at barn “lærer visuelt fortere”. Vi kan støtte dette opp til McGregor (2008) som skriver at bruken av både tegn og tale kan gjøre det muntlige språket mer tydelig og forståelsesfullt. Vi kan dermed tenke oss at barna kan få en bedre og raskere forståelse av ordets funksjon og betydning.

Det er også viktig i denne forbindelsen å legge frem Lundgren sin teori om at språkutviklingen kan ta noe lengre tid for barn som tilegner seg to eller flere språk samtidig (Lundgren, 2006, s. 12). Vi ser at barnets ordforråd sammenlignes med enspråklige barn, så kan dette gi feil bilde av barnets språkutvikling. Dersom man har en forståelse for minoritetsspråklige barns språkutvikling og samt har kunnskaper om tegn til tale, kan man skape muligheter for å fremskynde språktilegnelsen.

4.4.1 Tegn til tale som visuell brobygger

En respondent begrunner sin bruk av tegn til tale med minoritetsspråklige barn når hen skriver “For at minoritetsspråklige barn skal få et helhetlig bilde av hva vi snakker om, at de skal forstå bedre og støtte ordene som vi sier”. Ved å ta i bruk tegn til tale bruker vi både verbale og nonverbal kommunikasjon, som vil si at vi gir barna minst to ulike begrepsuttrykk. Som tidligere beskrevet inneholder begrepsstrekanten både begrepsuttrykk og begrepsinnhold, som henger nøye sammen (Johnsen-Høines, 2019, s. 83). For minoritetsspråklige barn kan de ha begrepsinnholdet, hvor de har skaffet seg kunnskap og erfaring på sitt minoritetsspråk. Vi kan dermed se på tegn til tale som hjelp for å koble ord og begreper sammen med det språket som barn skal tilegne seg. Barnet er i denne situasjonen ikke i “fare” for å ikke utvikle et talespråk, men bare i ferd med å lære og tilegne seg et nytt et. Tegn til tale kan dermed sees på som et hjelpemiddel for å koble ulike språkforståelser sammen. Dersom barnet ikke forstår den verbale talen, vil barnet med tegn få en ekstra mulighet til å forstå det visuelt. Videre kan barnet koble tegnet til ordet, slik at det etter hvert ikke bare forstår hva som bare blir visuelt fremstilt, men også får utviklet det “nye” språket. Barnet må her ha en forutsetning om at tegnene sees i sammenheng med talen (Ødegaard & Færevaa, 2021, s. 314).

Vi kan tenke oss at dersom vi gir flere begrepsuttrykk, kan det være lettere å forstå hva som bli sagt. En respondent skriver at hen “bruker ofte bildestøtte i tillegg”, som vi kan se på som et ekstra og et tredje begrepsuttrykk. Ved å bruke både tegn til tale, og bildestøtte kan det gi barnet flere muligheter til å forstå hva som blir formidlet. Vi er enige om at ved å gi barna tre ulike begrepsuttrykk, i denne sammenheng: tale, tegn og bildestøtte som respondenten over gjør, er en ønsket situasjon. En forutsetning til å bruke bildestøtte er at det kan være tidkrevende, på den andre siden krever tegn til tale mindre materialer, og kun en kilde til å finne tegnene med. Dette kan være bøker som inneholder tegn eller digitalt materiale som allerede finnes på avdelingen. Vi kan dermed si at tegn til tale er en gunstig måte å formidle på, men dersom der er mulighet og behov for bildestøtte, vil dette være et godt supplerende materiale.

Ved en kombinasjon av det verbale språket og de nonverbale uttrykksformene, kan vi forstå det som at de utfyller hverandre. Uttrykksformene skaper dermed et helhetlig og fullstendig bilde over det som blir formidlet, dette vil vi koble opp mot total kommunikasjon. Den totale kommunikasjonen er alt vi signaliserer og kommuniserer til hverandre, der vi kan ta i bruk flere elementer enn kun talespråket. I barnehagen blir det dermed viktig at personalet fremstår

som gode kommunikasjons partnere med barna for å sikre forståelse for hva som blir formidlet.

Vi kan tenke oss at dersom vi ikke tilbyr tilstrekkelige begrepsuttrykk eller ikke bruker kommunikasjonsverktøy med barna, kan kommunikasjonen stoppe opp, “Talen alene kan oppleves som noe abstrakt og uforståelig”. Vi har opplevd at budskapet som blir formidlet gjennom kun talespråket til minoritetsspråklige barn ikke alltid blir forstått. Vi ser at i slike situasjoner kan tegn til tale være et godt hjelpemiddel til å forstå hverandre. Som tidligere nevnt har Trygg vektlagt at det er i samhandling og samtale kommunikasjonssevner utvikles (Trygg, 2010, s. 42). Her kan vi tenke oss at det er i samtale og samspill, en stor del av kommunikasjon og språktilegnelse utvikles. Tidligere har vi lagt vekt på Høigård sin påstand om at personalet har en viktig oppgave i forbindelse med tilegnelsen av andrespråket til minoritetsspråklige barn. Hun skriver videre at de må se de språklige mulighetene og støtte barna, samt være med å utvikle språket (Høigård, 2019, s. 154).

Med tanke på begrepstrekanten er det i tillegg til viktig å gi varierte og gode erfaringer til barna for å bygge og etablere et begrepsinnhold. Gjems hevder at “gjennom deltakelse i felles aktiviteter lærer barn språk og tilegner seg omgivelsenes måter å skape mening i erfaringer” (Gjems, 2018, s. 106). Tidligere nevnt har Ødegaard og Færevaa påpekt at barn har lettere for å kjenne igjen tegn enn språklyder (Ødegaard & Færevaa, 2021, s. 313).

Minoritetsspråklige barn som allerede har et utviklet morsmål, kan tegn være ikoniske eller logiske slik at barnet kan koble det opp til ulike situasjoner. I hverdagslige situasjoner som måltid, blir gjerne tegnet for “spise” brukt. Ordet alene kan være vanskelig å forstå, men dersom man samtidig bruker tegnet hvor en samler fingertuppene, i retning mot munnen, mens en gaper. Dermed får barnet en mulighet til å koble tegn med en erfart situasjon. Ved å gi erfaringer og koble det opp til tegn til tale, kan barnet få både forberedelse på hva som kommer til å skje og en tryggere forståelse.

For minoritetsspråklige barns språktilegnelse kan bruken av tegn bidra til kontakt og meningsfulle budskap. Ved å være gode samtalepartnere, gi erfaringer og aktivt være med barna, kan dette bidra til å bygge en solid kobling mellom de ulike språkene. Når flere sanser blir stimulert samtidig, skapes en økt forståelse for hele kommunikasjon. Barn lærer at språket kan brukes til noe. Braadland skriver “jo flere måter et ord kan belyses på, desto bedre muligheter er det for at barnet lærer begrepet (Braadland, 2005, s. 35)

4.4.1.1 Tegn som naturlige og logiske

Respondentene hadde i undersøkelsen nevnt opp til flere tegn, hvor vi valgte ut tegnene “kom” og “sykkel” for å understreke og forklare hvordan vi tenker at tegnene kan være logiske og naturlige. Tidligere har Ødegaard og Færevaa påpekt at ved naturlige tegn kan mottaker forstå hva det er snakk om, uten å ha noen forkunnskaper om det (Ødegaard og Færevaa, 2021, s. 314). Vi vil forklare dette med å se på tegnet for “kom”. Her brukes hele håndflaten, med en viftende bevegelse med en forutsetning om at avsender vil at du skal komme. Tegnet “kom” er en gest som er eller kan bli en naturlig del av kommunikasjonen vår. Slike tegn kan vi tenke oss at vi praktiserer uten at vi selv er helt bevisst på det. Tegnene kan også være basert på erfaring og en logisk funksjon (Ødegaard & Færevaa, 2021, s. 314). Om budskapet handler om en sykkel, vil tegnet for sykkel vise to hender som trør visuelt på pedaler, rundt og rundt. Dette henvender seg til en spesiell funksjon med sykkelen og sykkelens pedaler. Her vil en viktig erfaringsbasert kunnskap ligge til grunn, for å assosiere tegnet for sykkel med tidligere forståelse og kjennskap.

4.5 Personalet som kulturell brobygger

En respondent påpeker “Spesielt med minoritetsspråklige barn er det viktig å skape trygghet og jeg synes det er viktig å ha kunnskap om barns språk kultur”. Her beskriver hen hvordan personalet bør ta hensyn til barn som møter en ny kultur, der det kan være utfordrende å uttrykke seg. Dette kan være skremmende og utfordrende for barnet, i disse situasjonene trenger barnet trygghet, og er da en fordel om personalet har tverrkulturell kompetanse.

Om man skal omtale en barnehage som flerkulturell ser man som oftest på andel barn med minoritetsbakgrunn (Gjervan, 2006, s. 7). Videre står det at betegnelsen brukes ofte i sammenheng med hvorvidt den enkelte barnehage har en pedagogisk teori og praksis som tar utgangspunkt i flerkulturelle perspektiver. Dette tilsier at personalets tverrkulturelle kompetanse spiller en viktig rolle i hvordan minoritetsspråklige barn blir ivaretatt i barnehagen. Hauge presiserer at “Målet må være at barnehagene skal gå fra å være barnehager med minoriteter til å være barnehager med en flerkulturell pedagogisk teori og praksis” (Hauge, 2004, i Gjervan, 2006, s. 7).

Cummins sin fremstilling av teorien om Dual-isfjell modellen viser oss hvordan språk bygger på samme fundament (Cummins, 1984, i Øzerk, 1996, s. 183). Denne modellen tilsier at om vi ikke bevarer morsmålet, så kan den første toppen av isfjellet minske. Sandvik skriver om når minoritetsspråklige barn begynner i barnehagen er de enten suksessiv eller simultan flerspråklige. Barn som vokser opp med foreldre med ulike morsmål kan fra fødselen av tilegne seg flere språk samtidig, og blir omtalt som simultan flerspråklige. For mange minoritetsspråklige barn kan det første møtet med et annet språk enn morsmålet oppstå når de begynner i barnehagen. Barna omtales dermed som suksessivt tospråklige (Sandvik, 2021, s. 246). I denne sammenhengen kan betegnelsen flerspråklighet benyttes, da barnet har erfaringer med ulike språk før de eventuelt begynner i barnehagen. Personalet må forstå barnas individuelle forutsetninger samt bruke ulike kommunikasjonsverktøy for både utvikling av majoritetsspråket og ivareta morsmålet.

Minoritetsspråklige barn kan dermed allerede ha kunnskaper og erfaringer på morsmålet sitt. Dette har vi tidligere beskrevet i begrepsrekanten. Når barna utvikler majoritetsspråket, vil de bygge denne språkkunnskapen på samme fundament. Videre skriver Cummins om viktigheten rundt flerspråklighet, og hvordan barn med minoritetsbakgrunn som tilegner seg flere språk må inkluderes og aksepteres i miljøer (Cummins, 1984, i Øzerk, 1996, s. 185). Kunnskapen om minoritetsspråklige barns språkutvikling er avgjørende for om barnehagen har et stimulerende språkmiljø for alle barn.

En av respondentene skriver om sin opplevelse med tegn til tale i samspill med minoritetsspråklige barn, og hvordan personalet arbeider med å støtte språkutviklingen av flere språk:

Jeg har ikke så mye erfaring med tegn til tale, men jeg synes det er viktig å fokusere på å bevare morsmålet til barna. Jeg merker at i barnehagen blir dette litt glemt, fordi vi er så fokuserte på å lære barna norsk. Jeg vil være med å støtte barna i språket deres, og selv om jeg kan ulike språk så ser jeg behovet for tegn til tale nå.

Vi får et inntrykk av at hen kan snakke ulike språk, og benytter seg av denne kompetansen i barnehagen. Respondenten uttrykker også at hen ønsker å bevare morsmålet, fordi hen opplever at det ofte blir nedprioritert. Vi ser at ønsket om at barnet skal tilegne seg majoritetsspråket samtidig som morsmålet, blir ivaretatt samstemmer med hva Øzerk skriver om i additiv og subtraktiv flerspråklighet (Øzerk, 1996, s. 174). Språkene som barna vokser

opp med rundt i omgivelsene, blir stimulert på ulike områder og kan dermed få en skjev fordeling. Generelt tilbringer alle barn mye tid i barnehagen, hvor dermed majoritetsspråket kan få en “overbelastning” i forhold til minoritetsspråket. En uheldig konsekvens av dette kan være at barnet kan få en subtraktiv tospråklig utvikling. En viktig forutsetning for å unngå en uheldig utvikling kan være at personalet støtter opp barnets morsmål, og ser på to eller flere språk som noe positivt og som en ressurs. Ved å ha en slik tilnærming, kan det hjelpe å snu om en subtraktiv til en additivt flerspråklig situasjon. I forbindelse med additiv og subtraktiv skriver Engen og Kulbrandstad om balansert og ikke-balansert tospråklighet (Engen og Kulbrandstad, 2004, s. 30). I barnehagen vil vi derfor understreke at personalet vil opprettholde en balansert tospråklighet, altså være med på å bygge en additiv flerspråklighet, hvor både majoritetsspråket og minoritetsspråket blir utviklet og ivaretatt.

Personalet skal virke støttende til barnas tilegnelse av språk og støtte utviklingen barnet går igjennom, en respondent påpeker at hen “bruker tegn til tale som støtte for talespråket”. I tospråklig- eller flerspråklig utvikling bør barnehagen fremme norskspråklig kompetanse samtidig som de skal støtte morsmålet til barna (Gjervan, 2006, s. 32). Da kan tegn til tale fungere som et støttende stillas og pedagogisk hjelp i arbeidet med minoritetsspråklige barn.

I “Temaheftet om språklig og kulturelt mangfold” står det at personalet i barnehagene skal utfordres til kritisk refleksjon over hvordan de arbeider og håndterer arbeid med mangfold slik at det blir synliggjort (Gjervan, 2006, s. 5). Kulturuttrykk og kulturinnhold er viktig i arbeid med barn for å bygge broer. “Hva de ansatte sier og gjør, er det barna lærer, og bevissthet om egne verdier og holdninger til mangfold er derfor sentralt” (Bergersen, 2017, s. 179). Innenfor kulturelt mangfold er det å ha tilstrekkelig kulturell kunnskap, viktig for å vite hvordan personalet er bevisst på egne kulturuttrykk.

4.5.1 Personalets betydning i forhold til språkmiljø

Et godt språkmiljø handler om hvordan personalet involverer seg i språklige samhandlinger sammen med barna (Høigård, 2019, s. 173). Dette innebærer også at det er personalet som tilrettelegger for muligheter og skaper begrensninger for barna på avdelingen. En respondent påpeker “i bunn og grunn er det personalet som velger hva vi gjør i barnehagen, og dermed vurdere om tegn til tale til minoritetsspråklige barn er relevant eller ikke”.

I arbeid med å forbedre språkmiljøet på avdelingen kan personalet være med på å reflektere rundt sin egen rolle i barnas språkutvikling. I en mangfoldig barnehage er det viktig å bruke en ressursorientert tilnærming noe som igjen sørger for et stimulerende språkmiljø.

Respondentenes svar tilsier at det er personalet som skal kartlegge, vurdere og reflektere over hvilke verktøy som blir benyttet og hvilke som er mindre relevant. Personalets evne til å observere språkbehovet er nødvendig for å legge til rette for et godt språkmiljø.

I samspill med minoritetsspråklige barn må vi som personale spørre oss selv hvordan vi kan arbeide for å skape et godt språkmiljø. Et godt språkmiljø innebærer at personalet må tilpasse og justere seg etter hvilke behov som er i barnegruppen, og om tegn til tale kan være hensiktsmessig. Slåtta viser til at personalet må lære og forstå hvordan grafiske tegn kan benyttes i samtaler og i samspill, hvor de fremstår som gode språkmodeller for alle i barnehagen (Slåtta, 2021, s. 350). En respondent påstår “, (...) vi har jobbet med å skape et godt språkmiljø på avdeling der tegn til tale har vært en viktig del av dette”. Arbeidet med å skape språkmiljø inneholder også å styrke barnets kommunikasjonsmuligheter. For personalet er det sentralt å se på interesser, samhandlingsformer og kommunikative ferdigheter som kan variere i de ulike barnegruppene (Slåtta, 2021, s. 351).

4.5.2 Personalets holdninger

På grunnlag av at en stor del av respondentene var pedagogiske ledere, blir det naturlig å reflektere over hvordan de kan arbeide for å motivere personalet. Dette innebærer motivasjon til å ta i bruk ulike arbeidsmåter og verktøy, samt støtte personalet ved å tilby veiledning.

“Den pedagogiske ledelsen legger til rette for gode læringsprosesser hos personalet i det daglige arbeidet” (Aasen, 2018, s. 93). Samtidig er det viktig å vektlegge at hele personalet er i kontinuerlige læringsprosesser, og kunnskapen kan videreformidles og erfaringer deles, uavhengig av deres stilling. Barnehagene bør kontinuerlig oppdatere sin kunnskap og se på utviklingen som skjer i samfunnet rundt oss, samt dele viktige og betydningsfulle erfaringer med hverandre.

4.5.2.1 Personalets holdninger i forhold til tegn til tale

En respondent skriver

Holdninger om å endre sin praksis kan oppstå som mer arbeid for personalet, som kan være en utfordring i seg selv. Har selv vært lenge i barnehagen, og teorier og forskning som vi tester ut i pedagogisk arbeid kan oppleves av og til som strevende.

Vi oppfatter at det kan være utfordrende å endre eller utvikle måten personalet arbeider på. Besvarelsen gir et inntrykk av at respondenten har arbeidet lenge i barnehagen, og ønsker ikke å endre eller utvikle sine arbeidsmåter eller bruken av ulike verktøy.

På den andre siden påpeker en annen respondent at “Tegn til tale er et supert verktøy å bruke til minoritetsspråklige barn, jeg føler at barnehagehverdagen blir mye bedre når man kan litt tegn”. Videre i analysen av svarene, ser vi at flere har et positivt blikk på tegn til tale som kommunikasjonsverktøy. Andre respondenter påpeker at læring av tegn ikke er utfordrende, da tegnene føles naturlige “Å lære seg noen tegn er ikke noe vanskelig, siden de er selvforklarende”. Svaret kan knyttes opp mot ikonisitet som forklarer “ (...) det vil si at tegnspråklige uttrykk i høyere grad ligner mer på det de betyr, enn det talespråklige uttrykk gjør” (Ferrara & Halvorsen, 2017, i Vonen, 2020, s. 39). Vi kan tenke oss at dersom tegnene blir glemte, eller ikke opprettholdes, kan det oppfattes for noen som et tiltak å begynne å lære tegn på nytt igjen. Samtidig ser vi at noen respondenter svarer at de ikke er noe vanskelig å lære seg tegn. Vi ser her at respondentene har ulike holdninger til tegn til tale i samspill med minoritetsspråklige barn.

4.5.2.2 Personalets holdninger i forhold til minoritetsspråklige barn

Holdninger rettet mot mangfold som ressurs er “(...) en kontinuerlig prosess som kan vekke motstand hos barnehageansatte på grunnlag av at de møter noe de ikke forstår, eller noe som utfordrer deres forståelse” (Bergersen, 2017, s. 184). Dersom ansatte i en barnehage sjelden blir utfordret, vil de heller ikke utvide sin forståelseshorisont som igjen vil føre til mangel på selvrefleksjon over eget ståsted og væremåte. I en mangfoldig barnehage ønsker vi at personalet skal ha en “ressursorientert tilnærming”, dette vil si å se på mangfold som en ressurs (Gjervan, Andersen & Bleka, 2006; Hauge, 2004, i Gjervan, 2006, s. 8).

Respondentene skriver om hvordan endring i kulturen på avdelingene kan utfordre

holdningene deres, og at dette kan oppleves som utfordrende. Holdninger knyttet til mangfold er som nevnt tidligere, en prosess som kan vekke følelser av motstand da dette kan være noe som utfordrer personalets forståelse. Årsaken til dette kan være at flere norske barnehager er påvirket av en likhetsideologi som igjen preger resten av samfunnet (Bergersen, 2017, s. 184). Denne ideologien fører ofte til leting og verdsetting av det som er likt, fremfor det som er ulikt eller fremmed. Det kan oppstå et uheldig skille mellom “oss” og “dem”, dersom en har et negativt syn på mangfold (Gjervan, 2006, s. 10).

Personalet må i samhandling med minoritetsspråklige barn arbeide for å anerkjenne og synliggjøre de språklige, kulturelle og religiøse forskjellene i barnehagen. Dette er viktig for at kvaliteten i barnehagen opprettholdes og for at minoritetsspråklige barn skal få en positiv utvikling og læring i barnehagen (Gjervan, 2006, s. 8).

4.5.3 Personalets dannelsingsprosess

Hennum & Østrem skriver om at som barnehagelærer er det “gjennom utdanningen grunnlaget legges, men den kontinuerlige dannelsingsprosessen som profesjonsutøver blir barnehagelæreren aldri ferdig med” (Hennum & Østrem, 2016, s. 9). Som snart ferdig utdannet barnehagelærer, er dette viktig å ta med seg videre. I barnehagelæreryrket møter vi faglige og etiske dilemmaer, samt som det i verden utvikles ny kunnskap som gjør at vi er i en “kontinuerlig profesjonell utvikling” (Hennum & Østrem, 2016, s. 9).

5.0 Veien videre

Gjennom denne bacheloroppgaven ønsker vi å fremheve hvordan tegn til tale kan være en visuell brobygger mellom ulike språk. Vi ser viktigheten i at dersom personalet har gode holdninger og bruker sine kunnskaper, om tegn til tale i samspill med minoritetsspråklige barn, kan det utgjøre en viktig rolle i språkutviklingen. Det er viktig å fremheve at det er flere faktorer som spiller en stor rolle for språkutvikling.

Vi ønsker også å trekke frem nødvendigheten av å trekke inn temaet om tegn til tale med minoritetsspråklige barn inn i pensum på barnehagelærerutdanningene. Med dette menes hvordan de ulike fagområdene som omhandler språk, bør involvere pensum om nonverbal kommunikasjon, deriblant tegn. Fagområdet STM101 (språk, tekst og matematikk) er et fag som inngår i barnehagelærerutdanningen, hvor faget legger stor vekt på talespråket, og hvordan man skal utforme et godt språkmiljø ved hjelp av ulike bøker, bilder og samtale. Vi har i etterkant undret oss over hvorfor dette faget ikke involverte tegn til tale. Vi har opplevd at tegn til tale med minoritetsspråklige barn er utbredt i den svenske litteraturen, men det finnes lite norsk litteratur om det. Bøker fra den svenske litteraturen er også vanskelig å få tak i.

Vi vil også trekke frem hva en respondent beskriver som fordelene med tegn til tale:

Ved å bruke tegn til tale til alle barn, både minoritetsspråklige og norske, føler barna seg sett og inkludert i leken og i de dagligdagse situasjonene i barnehagen. Tegn til tale er et tilleggsspråk og erstatter ikke verken det ene eller det andre - det er kun et bonus for både store og små!

6.0 Avslutning

I dette prosjektet har vi gjennomført en digital spørreundersøkelse i tre barnehager. Vårt formål var å få mer innsikt i hvordan personalet holdninger og kunnskaper i barnehagen kommer frem i forhold til, tegn til tale i samspill med minoritetsspråklige barn.

Spørreundersøkelsen er ikke representativ for alle barnehager, men kan gi en indikasjon om hvilke holdninger og kunnskaper som er til stede i et lite utvalg av barnehager i Bergen kommune.

Vi har knyttet vår empiri opp mot teori, der vi har belyst hvordan personalets holdninger kan sees i sammenheng med de aktuelle temaene. I oppgaven presenterer vi ulike litteratur om tegn til tale og minoritetsspråklige barn, samt teori om kommunikasjon og språkutvikling. Vår problemstilling er; "Hvilke holdninger og kunnskap har personalet i barnehagen om tegn til tale i samspill med minoritetsspråklige barn?".

I undersøkelsen ønsket vi å kartlegge personalets kunnskap om tegn til tale. 45% av respondentene valgte å benytte seg av ulike nyanser av ordet "forståelse" i begrunnelsen til hvorfor de benyttet seg av tegn til tale med minoritetsspråklige barn. Videre oppga respondentene at de har varierende kunnskap om tegn til tale, der 20 % mente de hadde lite/ingen kunnskap. Selv om graden av kunnskap var varierende, var alle respondentene enige i påstanden om at tegn til tale er et viktig kommunikasjonsmiddel i samspill med minoritetsspråklige barn.

Vi ville også få innsikt i hvorfor noen velger å bruke tegn til tale, og hvorfor andre velger å ikke ta det i bruk. En årsak til at noen velger å ikke ta i bruk tegn til tale har en respondent uttrykt frykten for å utføre tegnene feil. Siden undersøkelsen inneholdt muligheter for utdypning så analyserte vi respondentenes svar generelt og individuelt.

Videre så vi at respondentene bruker tegn til tale i samhandling med minoritetsspråklige barn i hverdagslige situasjoner. I disse hverdagslige situasjonene fungerer tegn til tale som støtte til barna i et miljø preget av oppmuntring og visualisering. Respondentene viser til at det er i situasjoner som måltid, garderobe og samlingsstund, de bruker tegn i størst grad. I sammenheng med dette så vi på hvilke tegn respondentene brukte i barnehagen, og la merke til at de tegnene som ble nevnt først, også ble nevnt flest ganger.

Gjennom teori og erfaringsbasert kunnskap ser vi at bruken av tegn til tale med minoritetsspråklige barn har sine fordeler. Vi har underveis sett at personalet bør ha tilstrekkelig med kunnskap, erfaring og inspirasjon til å endre holdninger og arbeidsmetoder. Flere av respondentene synes arbeid med mangfold i barnehagen er viktig, men noen uttrykker negative holdninger knyttet til nye arbeidsmetoder, da de kan oppleve endring i faste metoder som krevende. Våre funn tilsier at personalet er opptatt av minoritetsspråklige barns språkutvikling, og ønsker å støtte den på en gunstig og god måte med hjelp av tegn til tale.

Avslutningsvis vil vi også en siste gang fremheve Lundgren (2006, s. 6) sin påstand om at tegn til tale ikke bare er for barn som trenger det i forhold til utvikling av talespråk, men at det er en berikelse for hele barnegruppen. Dermed belyser vi viktigheten av tegn til tale og hvordan det kan være et verktøy til språket og språkmiljøet i barnehagen. I forhold til minoritetsspråklige barn kan tegn til tale vi se det som en invitasjon og inngangsbillett til et nytt språk.

7.0 Litteraturliste

- Abrahamsen, A. S. (2009). *Gi meg tegn!* / [Masteroppgave, Universitet i Oslo]. DUO vitenarkiv.
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/32139/Oppgavenx24%5b1%5d.mai.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Askland, L. & Sataøen, S. O. (2019). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst* (4.utg.). Gyldendal.
- Barnehageloven (2005). Lov om barnehager (LOV-2005-06-17-64). Lovdata
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64?q=barnehage>
- Bergersen, A. (2017). *Global forståelse: barnehagelæreren som kulturell brobygger* Fagbokforlaget.
- Bergsland, M. D. & Jæger, H. (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen* Cappelen Damm akademisk.
- Braadland, N. (2005). *Tegn-til-tale - for alle: En vei til talespråket* (2. utg.) Gyldendal Akademisk.
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). Gyldendal.
- Engen, T. O. & Kulbrandstad, L. A. (2004). *Tospråklighet, minoritetsspråk og minoritetsundervisning*. (2. utg.). Gyldendal akademisk.
- Eriksen, T. H. & Sajjad, T. A. (2020). *Kulturforskjeller i praksis: perspektiver på det flerkulturelle Norge* (7. utg.). Gyldendal.
- Gjems, L. (2018). Læring i samtaler og samhandling mellom voksne og barn i barnehagen. I V. Glaser, K. H. Moen, S. Mørreaunet & F. Søbstad (Red.), *Barnehagens grunnsteiner: formålet med barnehagen* (2. utg.). (s. 98-109). Universitetsforlaget.
- Gjervan, M. (2006). *Temahefte om språklig og kulturelt mangfold*. Kunnskapsdepartementet.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/kd/red/2006/0107/ddd/pdfv/290160-temahefte_om_spraklig_og_kulturelt_mangfold.pdf

- Glaser, V. (2018). *Foreldresamarbeid: barnehagen i et mangfoldig samfunn* (2. utg.). Universitetsforlaget
- Haugen, R. & Skogen, E. (2021) Holdninger og kommunikasjon. I E. Skogen, R. Haugen, L. Magrith, M. V. Slåtten (Red.), *Å være leder i barnehagen*. (s. 99-111). Fagbokforlaget
- Hennum, B. A. & Østrem, S. (2016). *Barnehagelæreren som profesjonsutøver*. Cappelen Damm akademisk.
- Holmen, H, A. (2022, 29. april). *Kunnskap*. Store norske leksikon. <https://snl.no/kunnskap>
- Høigård, A. (2019). *Barns språkutvikling: muntlig og skriftlig* (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg.). Cappelen Damm akademisk.
- Johnsen-Høines, M. (2019). *Barn, matematikk og språk: Didaktiske perspektiv i barnehagen* Caspar forlag.
- Lund, L. T. (2018) Hva er kommunikasjon? Å forholde oss. I C. Fjelldal & A. Örtenblad (Red.), *Faglig kommunikasjon i praksis* (s. 108–120). Universitetsforlaget.
- Lundgren, M. (2006) “*Kan Mohammed lära sig svenska och modersmålet med tecken som stöd till talet?: Utveckling av ett arbetssätt för barn med tal - och språkvikelser*.” Stockholm Stad <https://www.yumpu.com/sv/document/read/18292726/stockholms-stad-registerutdrag/4>
- Løkken, G. & Søbstad, F. (2013a). *Observasjon og intervju i barnehagen* (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Løkken, G. & Søbstad, F. (2018b). Danning. I V. Glaser, K. H. Moen, S. Mørreaunet & F. Søbstad (Red.), *Barnehagens grunnsteiner: formålet med barnehagen* (2. utg.). (s. 110-119). Universitetsforlaget
- McGregor, K. (2008). *Gesture supports children's word learning*. International Journal of Speech-Language Pathology. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17549500801905622>
- Nornes-Nymark, M. & Bergersen, A. (2021). Å vere ein flerkulturell barnehage - moglegheiter og utfordringar i kvardagspraksis. I S. Bøyum & H. Hofslundsen

- (Red.), *Barnehagelærerrollen: mangfold, mestring og likeverd* (s. 151-167). Universitetsforlaget.
<https://eu01.alma.exlibrisgroup.com/leganto/readinglist/citation/6036237790002221/file/viewer?auth=SAML>
- Rognsaa, Aa. (2015). *Bacheloroppgaven: skriveråd og regler for utformingen*. Universitetsforlaget.
- Sandvik, M. (2021). Flerspråklige barn i barnehagen. I B. I. B. Hvidsten (Red.), *Spesialpedagogikk i barnehagen: Barnet i fokus* (s. 245-263). Fagbokforlaget.
- Seland, M. (2018). Individet og fellesskapet: Valgfrihet og medvirkning som konkurrerende praksiser. I V. Glaser, K. H. Moen, S. Mørreaunet & F. Søbstad (Red.), *Barnehagens grunnsteiner: formålet med barnehagen* (2. utg.). (s. 271- 284). Universitetsforlaget.
- Slåtta, K. (2021). Barn med multifunksjonshemming i barnehagen. Kommunikasjon, deltakelse og inkludering. I B. I. B. Hvidsten (Red.), *Spesialpedagogikk i barnehagen: Barnet i fokus* (s. 343-358). Fagbokforlaget.
- Statistisk sentralbyrå. (2022). *12272: Minoritetsspråklige barn i barnehager 1-5 år, etter region, statistikkvariabel og år* [Statistikk]
<https://www.ssb.no/statbank/table/12272/chartViewLine/>
- Suhr, G. I & Rognlid, W. (u.å.) *Talespråk - tegnspråk*. Statped
https://naku.no/sites/default/files/files/tegn_til_tale_artikkel_Statped.pdf
- Temte, A. & Ingemarsson, M. (2019) *Mine tegn i barnehagen*. Statped.
<https://www.statped.no/globalassets/laringsressurs/dokumenter/02-bokhefte/mine-tegn-barnehagen-2019-v1.pdf>
- Tjora, A. (2021). *Kvantitative forskningsmetoder i praksis* (4. utg.). Gyldendal
- Torbjørnsen, I. B. (2020, 14. februar). Teikn-til-tale skapar tryggleik og inkludering i barnehagen. *Språkprat*. <https://sprakprat.no/2020/02/14/teikn-til-tale-skapar-tryggleik-og-inkludering-i-barnehagen/>
- Trygg, H. B. (2010) *TAKK: tecken som AKK* (2.utg.) Södra regionens kommunikationscentrum, SÖK.

- Ulleberg, I. & Jensen, P. (2018), Grunnleggende kommunikasjonsteori. I C. Fjellidal & A. Örtenblad (Red.), *Faglig kommunikasjon i praksis* (s. 23-44). Universitetsforlaget
- Utdanningsdirektoratet (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplanene for barnehagenes innhold og oppgaver*. Udir.
<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- Vonen, A. (2020). *Norsk tegnspråk: en grunnbok*. Cappelen Damm akademisk.
- Zachrisen, B. (2020). *Omsorg i en kulturell kontekst: kultursensitiv omsorg i barnehagen*. Universitetsforlaget.
- Ødegaard, E. E. & Færevaa, M. K. (2021) Barn med Down syndrom som deltakere i barnehagen. I B. I. B. Hvidsten (Red.), *Spesialpedagogikk i barnehagen: Barnet i fokus* (s. 301-327). Fagbokforlaget.
- Øzerk, K. (1996). Vygotsky i tospråklighetsforskningen. I I. Bråten (Red.), *Vygotsky i pedagogikken* (s. 160-189). Cappelen akademisk forlaget.
- Aasen, W. (2018). *Teamledelse i barnehagen* (2. utg.). Fagbokforlaget.

Vedlegg 1: Første e-post til respondentene.

Hei _____ Barnehage!

Vi er to barnehagelærerstudenter fra Høgskolen på Vestlandet, som skal skrive en bachelor om tegn til tale og minoritetsspråklige barn. Vi har i den anledning laget en spørreundersøkelse med spørsmål for å finne ut hvordan personalet bruker sin kunnskap og kompetanse om tegn til tale og minoritetsspråklige barn. Vi har undersøkt litt og fått inntrykk av at barnehagen har en andel barn fra andre kulturer med et annet morsmål enn norsk. Vi ønsker å få mer innsikt i personalets kunnskap og erfaring, og håper at spørreundersøkelsen kan hjelpe oss dit.

Vi hadde satt veldig stor pris på om deres barnehagepersonalet kunne deltatt i denne spørreundersøkelsen, og at du som styrer kan sende den videre til resten av personalet i barnehagen. Spørreundersøkelsen er helt anonym og består både av åpne spørsmål med tekstboks og spørsmål der man må krysse av på alternativer. Den tar rundt ca. 5-10 minutter å gjennomføre.

Vi setter utrolig stor pris på en e-post tilbake fra dere. Dere kan gjerne ta kontakt med oss på:

E-post: Kineholmgard@gmail.com

Mobil: 46811206

E-post: Kristinegdraugsvoll@gmail.com

Mobil: 98417639

Vedlegg 2: Andre e-post til respondentene som inneholder undersøkelsen.

Hei _____ Barnehage!

Vi sender denne e-posten på grunnlag av bacheloroppgave ved siste året på Høgskulen på Vestlandet (HVL). Bacheloroppgaven omhandler personalets bruk av tegn til tale som kommunikasjonsverktøy i samspill med minoritetsspråklige barn. I denne sammenheng har vi laget en spørreundersøkelse, der vi har lagt vekt på barnehager som har fokus på tegn til tale i samspill med minoritetsspråklige barn.

Vi ber om at styrer eller daglig leder videresender denne e-posten til hele personalet i barnehagen. Dette på grunnlag av at vi ønsker å beholde spørreundersøkelsen anonym, og i henhold til personvern.

Her er følgende lenke til spørreundersøkelsen:

<https://www.survey-xact.no/LinkCollector?key=7MTR6FGEU6CK>

eller så kan en delta ved å skanne QR-koden under:

Spørreskjemaet kan besvares på norsk (bokmål) og den tar ca. 5 -10 minutter å gjennomføre. Det er mulig å gå tilbake til skjemaet flere ganger så lenge du ikke har trykket på “avslutt”-knappen på den siste siden.

Deltakelse i prosjektet er frivillig. SurveyXact samler ikke inn IP-adresser og undersøkelsen er derfor anonym. Svarene du gir vil brukes som utgangspunkt for bacheloroppgaven vår.

Frist for deltakelse er **Fredag 29. april 2022**

Har du spørsmål kan dere kontakte Kine Hauen Holmgard eller Kristine Geitun Draugsvoll

E-post: Kineholmgard@gmail.com

Mobil: 46811206

E-post: Kristinegdraugsvoll@gmail.com

Mobil: 98417639

Vedlegg 3: Selve spørreundersøkelsen (SurveyXact)

Hei!

Temaet på denne undersøkelsen er tegn til tale som kommunikasjonsverktøy med minoritetsspråklige barn.

Spørreundersøkelsen vil ta rundt 5 - 10 minutter, og svarene deres vil bli brukt i en bacheloroppgave. Det vil ikke være mulig å spore tilbake svarene deres, som vil si at dette er en anonym undersøkelse.

Vi håper dere kan ta dere tid til å svare så godt som mulig på spørsmålene. Underveis i undersøkelsen har du mulighet til å gå tilbake å endre svarene dine, men når du trykker på "avslutt" i slutten av spørreundersøkelsen, så vil svarene dine bli sendt inn.

"Tegn til tale" eller "Norsk med tegnstøtte" er et redskap som benyttes til kommunikasjon for å fremme selve språkutviklingen. Tegn som supplement til talen kan være en god støtte og gi hjelp til forståelse av språk.

Navn på nåværende stilling i barnehagen?

- Barnehagelærer (førskolelærer)
- Pedagogisk leder
- Spesialpedagog
- Pedagogisk konsulent
- Fagarbeider
- Pedagogisk medarbeider / Assistent
- Annet _____

På hvilken avdeling/base jobber du på?

- Småbarnsavdeling (0 - 2 år)
- Storbarnsavdeling (3 - 6 år)
- Annet _____

Hvor hørte du om tegn til tale til minoritetsspråklige barn for første gang?

- Skole / utdanning - Høyere utdanning
- Skole / utdanning - Videregående
- Pedagogisk leder / barnehagelærer på avdelingen
- I Praksis / praksislærer
- På kurs
- Annet _____

Hvor mye kunnskap har du om tegn til tale?

- Lite kunnskap / ingenting Har noe kunnskap Har kunnskap Har mye kunnskap

Hvor mye erfaring har du med tegn til tale?

I hvor stor grad bruker du tegn til tale med barn i barnehagen?

- Bruker det ofte
- Bruker det i noen situasjoner

- Bruker det lite/ingenting
- Annet _____

I hvor stor grad bruker du tegn til tale med minoritetsspråklige barn?

- Bruker det ofte
- Bruker det i noen situasjoner
- Bruker det lite/ingenting
- Annet _____

I hvilke situasjoner bruker du tegn til tale med minoritetsspråklige barn? Her kan flere alternativ velges.

- I alle situasjoner
 - Bruker ikke tegn til tale
 - Samlingsstund
 - Måltid
 - Garderobesituasjon
 - Tilvenningsperioden / innkjøringsperioden
 - I frilek inne på avdelingen
 - I frilek ute
 - På tur
 - Før og etter sovetid
 - I forbindelse med toalettbesøk/bleieskift
 - Skriv gjerne andre situasjoner som ikke er nevnt
-

Hvilke tegn bruker du mest i barnehagen? Skriv gjerne 10 tegn.

Hvilke tegn bruker du mest til minoritetsspråklige barn i barnehagen? Skriv gjerne 10 tegn.

Har du observert minoritetsspråklige barn som bruker tegn til tale? Isåfall hvilke tegn er dette?

Hvorfor bruker du tegn til tale med minoritetsspråklige barn?

Dersom du ikke bruker tegn til tale med minoritetsspråklige barn, hvorfor ikke?

Hvem har du observert som tar initiativ til tegn til tale?

- Personalet
- Minoritetsspråklige barn
- Gjensidig
- Annet _____

Hvem har du observert i samspill bruker mest tegn til tale?

- Personalet til minoritetsspråklige barn
- Minoritetsspråklige barn til personalet

- Barn til barn
- Annet _____

Noen påstander om tegn til tale og flerspråklige barn:

"Tegn til tale er et viktig kommunikasjonsverktøy i samspill med minoritetsspråklige barn"

- Uenig Verken enig eller uenig Enig Vet ikke

"Minoritetsspråklige barn har ingen nytte av tegn til tale i barnehagen".

- Uenig Verken enig eller uenig Enig Vet ikke

"Tegn til tale kan være med å støtte begrepsforståelsen til minoritetsspråklige barn"

- Uenig Verken enig eller uenig Enig Vet ikke

"Tegn til tale er viktig i tilvenningsperioden/innkjøringsperioden til minoritetsspråklige barn?"

- Uenig Verken enig eller uenig Enig Vet ikke

"Når minoritetsspråklige barn begynner på storavdeling, så har de ikke lenger nytte av tegn til tale"

- Uenig Verken enig eller uenig Enig Vet ikke

"Bruken av tegn til tale erstatter det norske talespråket for minoritetsspråklige barn"

Uenig Verken enig eller uenig Enig Vet ikke

"Tegn til tale til minoritetsspråklige barn bidrar til mer språk- inkludering"

Uenig Verken enig eller uenig Enig Vet ikke

"I samspill med minoritetsspråklige barn kan tegn til tale gjøre det lettere å tilegne seg et andrespråk"

Uenig Verken enig eller uenig Enig Vet ikke

"Tegn til tale kan bli forvirrende for minoritetsspråklige barn"

Uenig Verken enig eller uenig Enig Vet ikke

"Minoritetsspråklige barn som ikke har tilegnet seg norsk kan ha språkutfordringer, selv om de mestrer sitt eget morsmål"

Uenig Verken enig eller uenig Enig Vet ikke

Dersom du har noen flere kommentarer i forhold til tegn til tale og minoritetsspråklige barn, skriv det gjerne her.

Tusen takk for dine svar i forbindelse med denne undersøkelsen til vår bacheloroppgave!

Med vennlig hilsen Kine Hauen Holmgard og Kristine Geitun Draugsvoll :)

Vedlegg 4: Oversikt over tegn som blir brukt mest av våre respondenter i barnehagene

Hvilke tegn respondentene bruker mest i barnehagen.	Hvilke tegn respondentene bruker mest i samspill med minoritetsspråklige barn i barnehagen.
Spise (12)	Spise (10)
Ferdig (10)	Samling/samlingsstund (9), Ferdig (9)
Vaske hender (8)	Vaske hender (8)
Synge (7), Samling/samlingsstund (7)	Drikke (6)
Drikke (6), Rydde/ryddetid (6), Stopp (6), Kom (6)	Kom (5), synge (5)
Vann (4), Melk (4), Vent/vente (4), Lei seg (4)	Leke (4), Rydde/ryddetid (4), Stopp (4), Vann (4), Sitte (4), Melk (4)
Leke (3), Hjelp (3), Glad (3), Kle på (3)	Toalett/do (3), Disse (3)
Sitte (2), Toalett/do (2), Sykle (2), Frukt (2), Tørst (2)	Hjelp (2), Sykle (2), Sove (2), Frukt (2), Følelser (2), Vent/vente (2)
Disse (1), Garderobe (1), Klær (1), Gå tur (1), Gå ut (1), Gå inn (1), Hva vil du (1), Sanser (1), Høre (1), Tomt (1), Stor (1), Liten (1), Hei (1), mat (1), slutt (1), Hest (1), Ku (1), Sau (1), Sris (1), Hund (1), Katt (1), Høner (1), Geit (1), Mus (1), Rev (1), Elefant (1), Fugler (1), Sove (1), Spade (1), Bleie (1),	Garderobe (1), Klær (1), Gå tur (1), Gå ut (1), Gå inn (1), Hva vil du (1), Sanser (1), Høre (1), Tomt (1), Stor (1), Liten (1), Hei (1), Mat (1), Slutt (1), Hest (1), Ku (1), Sau (1), Gris (1), Hund (1), Katt (1), Høner (1), Geit (1), Mus (1), Rev (1), Elefant (1), Fugler (1), Spade (1) Bleie (1), Sandkasse (1), Bøtte (1), Tegne (1), Lei seg (1), Kle av (1), Kle på (1), Klær (1), Tomt (1), Glad (1), Lei seg (1), Tørst (1), Mamma (1), Pappa (1)